

D I Ž Ū D R U M Ā L E

Drāma četros cēlienos.

PERSONAS:

PURMALS.

PURMALIETE.

ANDREJS, viņu dēls, vasaras puisis Dižūdroš, 23 gadi vecs.

MĀLE, Dižūdrošu mantiniece, 28 gadi veca.

VIKTORS, Māles brālis, students.

ČĪPUS, vaļinieks Dižūdroš.

ANDĀRTE, viņa sieva.

PETERĪTIS, viņu dēlēns.

LIZE } kalpones Dižūdroš.

KATE }

ZVAIGZNE, saimnieks un zemkopības biedrības priekšnieks,
bijis tautskolotājs.

Urādņiks un divi stražņiki.

Darbība norisinās Dižūdroš, tagadnē (ap 1910. gadu).

PIRMAIS CELIENS.

Neliela istaba ļaužu galā ar logu dibenā, — uz sētu. Vienos sānos durvis uz saimnieka galu, otros — kopīgas durvis uz ķēķi un āru. Starp logu un durvīm uz saimnieku galu Andreja gulta un grāmatu plaukts pie sienas. Plauktam blakus daži drēbju gabali. Stūrī starp logu un ķēķa durvīm Čipus un Andārtes gulta, lieliem rūtainiem aizkariem un plauktu pār gultas stakļiem. Pie gultas galdiņš un divi veci krēsli. Starp logu un gultu pie sienas vecs, nekrāsots skapītis uz krāģa. Uz skapīša podiņi, krūzes un maza lampiņa.

Spētdienas pēcpusdiena vasaras sākumā. Pa istabu šur tur izsprautas meijas; grīda nokaisīta puķēm.

ANDREJS guļ aizmiedzis savā gultā, atvērtu grāmatu rokā.

ČIPUS stāv pie galdiņa, uz kuŗa vācelīte ar zemenēm, un paņem vienu ogu.

ANDARTE sēd pie gultas uz krēsla un noauj kājas, — vecas nolāpītas pastalas un zeķes. Čipu, tu man neizēd tās ogas! Lai kam gan priekš tevis viņas lasīju.

ČIPUS. Es jau neēdu, es tikai pasmeķēju.

ANDARTE. Kamēr izsmeķēsi visas. Paņem vācelīti no galda un ieliek gultā sev blakus. Aun kājas zemē! Tu man uzliksi kurvīti uz plauktu... Atnāks puika, tas arī gribēs našķēties.

ČIPUS novelk zābakus. Es domāju: tās ogas vajadzētu labāk aiznest uz klēti. Diez' vai Māle rītu brauks.

ANDARTE. Kamdēļ viņa nebrauks?

ČIPUS. Viņa taisās pēc palaunaga braukt uz zaļumu balli Bišugravā. Vēlu pārbrauks, būs nogurusi...

ANDARTE. Tā... nogurusi!.. Izvelk no pagultes nevienāda mēra kurpes un auj tās basās kājās.

ČIPUS. Un kad viņa nebrauc... Meitas neprot dabūt tādu cenu.

ANDĀRTE. Tad aiznes uz klēti! Bet ieslēdz skapī! Tur jau staigā visa māja. Ka nav līdz ritam kurvis tukšs... Nē, tad tai arī vēl jāskrej uz zaļumu ballēm!.. Brūtgāns mājā...

ČIPUS. Andārt, ko tu nu čabini atkal?

ANDĀRTE. Vai es stulba?.. *Satin pastalas auklās un paspiež zem gultas.* Bet nu stāvēs tās ogas līdz trešdienai un sašļuks pavisam. Ko tad vērts skriet un pūlēties? *Izņem no gultas pagaloja zeķi ar naudu un skaita.* Ir desmit rubļi. Būs jāaiznes nākamā bankas dienā uz pagasta namu, lai pelna procentes... Nu, kamdēļ nestāsti, kā tev izgāja pie barona?.. Vai tev mute aizsalusi?..

ČIPUS. Švakri izgāja.

ANDĀRTE. Nekas neiznāca?

ČIPUS. Nekas. Negribēja mani nemaz pielaist. Svētdienās lielskungs nepieņemot. Nu es lūdzos, lūdzos, līdz beidzot piekļuvi. Sāku runāt. Viņš atsaka, ka mani nemaz nepazīstot; tagad esot pasaulē visādi cilvēki. Es teicu, ka mani pazīst viss pagasts, ka esmu viņam trīs ziemas, kad strādāju pie Breņģa, vedis degvīnu uz Rīgu, ka dabūšu to pašu Breņģi par galvinieku, ka esmu riktīgs cilvēks... Viņš atteic: viņam vairs nevajagot, esot jau cits salīgts... Vecais nerrs tāds!..

ANDĀRTE. Diez', vai tu viņu prati diezgan godāt?

ČIPUS. Saucu viņu ik vārda galā par cienīgo žēlīgo lielkungu.

ANDĀRTE. Roku nobučoju, kad iegāji?

ČIPUS. Nobučoju — uz pašas delnas. Un svārku stūri arī nobučoju, — vairākas reizes.

ANDĀRTE. Nudien... tad es nesaprotu. *Tuvojas Čipum ostidama.* Tu jau esi dzēris degvīnu!..

ČIPUS. Es dzēris degvīnu!.. Nekad ar nē!.. *Piespiesti smejas.* Es pirmīt ieminējos, ka esmu vedis degvīnu, viņa tūliņ domā, ka esmu dzēris.

ANDĀRTE. Bet kā tad tu odi pēc degvīna?

ČIPUS. Iedams gar Baznīckrogu... es... es stipri sasmeķējos.

ANDĀRTE. Un nedzēri.

ČIPUS. Vakar vakarā iedzēru vienu glāzīti, — Māle cieņāja.

ANDĀRTE. Un pirmīt Baznīckrogā nedzēri? ko?.. Nedzēri?..

ČIPUS. Nu, mans dievs! Tad man labāk vedas runāšana. Par trim kapeikām tik'... iedzēru.

ANDARTE. Ak, tu pagāns! Tā jau domāju! Viņam jāiet runāt ar augstiem kungiem, un tad viņš dzer!.. Nezini, ka kungi nevar ieredzēt, ka dzer degvīnu?

ČIPUS. Kamdēļ tad viņi dedzina degvīnu, ja negrib, ka dzer?

ANDARTE. Tā nav tava darišana! Pagāns tāds!.. Un tad brīnās, ka nav nekas iznācis...

ČIPUS. Nu, nedusmojies, sieviņ, nedusmojies! Var būt, ka mums iznāk labāki, nekā par lauksargu. Kas tā par algu? 50 rubļu un tā drusciņa zemes. Var būt, ka tiksīm drīzi saimnieku godā... par saimniekiem. *Izvelk no pagultes nogrieztas zābaku galvas un mauc kājās.*

ANDARTE *dzīvi*. Par saimniekiem?... Kur?..

ČIPUS *rāda uz Andreju*. Tur.

ANDARTE. Tu runāji ar baronu?

ČIPUS. Nē, ar šā veco... Gāju atpakaļ nākdams gar Purmaļiem. Izskrej meita man pakaļ: tēvs lūdzot iekšā, parunāt. Ieeju. Vecais sāk mani izītaujāt par dēlu, kā viņam klājos, vai netaisoties iet atpakaļ, un tā tālāk. Es stāstu, ka dēlam klājas ļoti labi, ka tas strādā pie mašīnas, pelna rubli par dienu un taisās braukt rudeni uz Maskavu. Vecis pūš vien. Vecā raud. Es gan zinu, kas par nelaimi. Mieži vēl nesēti. Mēsli guļ stallī. Siena laiks nāk virsū. Un pieņemt strādniekus dārgi maksā... Runājam tālāk. Vecis sūdzas: šim ejot par grūtu, vecam cilvēkam, ar to mājas būšanu. Ja gadītos kāds, kas dod cik necik labu abtrakti, viņš atdotu māju kaut kuņģā dienā. Es teicu: man tās naudas daudz nav. Tomēr kāda drusciņa ir. Var būt, ka var iznākt līgopi. Vecis top it priecīgs. Lai ejot šim līdzī apskatīt laukus. Izgājām. Apskatījām arī lopiņus.

ANDARTE. Un tad?... Ko tu?

ČIPUS. Es prasīju: cik lielu viņš to abtrakti grib?

ANDARTE. Un ko viņš?

ČIPUS. Ko viņš? Viņam jau rikle ciet. Ja neatdos māju par to, cik kāds dod, barons nāks un paņems tāpat, — bez jebkādas abtraktes... Tikai pati vēl stīvējās. Var redzēt: zemīte pieaugusi pie sirds. Vēl jārunā ar dēlu... Tad nu solījās atnākt šodien, izrunāties ar Andžu.

ANDARTE. Ko tas?... Tam jau trūkst kāda skrūve.

ČIPUS. Bet ja viņš apprec Māli?..

ANDARTE. Tas apprecēs Māli?.. Tad jau Mālei papriekš viņš jāieēdina... Un ja viņš arī apprec Māli. Uz Purmaliem tas atpakaļ vairs neies. Tad viņš paliks še.

ČIPUS. Bet tad viņš varēs tēvam palīdzēt.

ANDARTE. Tas tēvam palīdzēs!.. Jāsmejas. Kamdēļ tad viņš gāja no tēva projām? Atstāja to kā prusaku sniegā. Vai tas ir dēls? Bet lai arī kā! Līdz kāzām vēl tālu. Un ja vecis šodien atnāks, tad Andžus droši vien viņam parādīs gaŗu degunu.

ČIPUS. Lai dievs dotu!.. Saki, cik mums īsti tās naudas ir?

ANDARTE *rēķina*. Krājkasē 195 rubļi, — manam brālim aizdoti 20 rubļi, no tā vēl pracentes par pusgadu 1 rublis, — māšai aizdoti 9 rubļi, no tās gan nekādas pracentes nedabūsīm, labi, ja izplēš kādu mārciņu vilnas, — mājā tagad 10 rubļi. Tas ir kopā pavisam 235 rubļi.

ČIPUS. Un pracentes par krājkasē noguldīto naudu arī vēl. Bez tam: kādu simtiņu varēs aizņemties... Tad man tikai zēl, ka mēs savu Pēterīti atdevuši pie saimnieka...

ANDARTE. Ja vajadzēs mums pašiem, atņemsim atpakaļ. To var viegli. Teiksim, ka Vēveri viņu slikti tura.

ČIPUS. Jā, nedod ēst.

ANDARTE. Un sit.

ČIPUS. Jā, un sit. *Bāž pīpē tabaku.*

ANDARTE *noskatās grīni uz Čipu*. Es domāju: to mūžīgo ļulķošanu tu arī varētu reiz atnest. Izķūpina velti naudu gaisā.

ČIPUS. Nu, ko tad es smēķēju?.. Vislētāko makorku.

ANDARTE. Un tā nemaksā naudu? Es domāju: bez tās kūpināšanas var it labi iztikt.

ČIPUS. Kad aizsmēķē pīpi, tad negribas tā ēst.

ANDARTE. Smēķē sūnas!.. Ko domā? Lielskungs! Šim jāsmēķē nez' kādas makurkas...

ČIPUS. Man gribas ēst.

ANDARTE *ņem no skapīša kartupeļus, siļķi un noliek pikta uz galdiņu*. Še, ņem, ēd!.. Bet papriekš aiznes ogas uz klēti. Un paņem manas zeķes, izžauj uz sētas!

ČIPUS *paņem vācelīti ar ogām, zeķes un iziet laukā*.

MĀLE *vaļējiem matiem, vaļīgā baltā širtiņa jakā, isos, stri-painos brunčos, iznāk no saimnieku gala un iet pie Andreja gultas*. Mīļais Andžu!.. Viņš ir aizmidzis...

ANDARTE. Tas guļ, kā nosists. Te varētu šaut ar dižgabaliem.

MĀLE *gulētāju dziļi uzskatīdama*. Kas viņam par kamiešiem!.. Kādas rokas!.. Viņš nūdien varētu raut kokus ar visām saknēm no līduma ārā.

ANDARTE. Šorīt, gaismai austot, tikai pārnāca mājā, — iekāpa pa logu kā zaglis.

MĀLE. Kur tad viņš gan bija?

ANDARTE. Vai jūs to nezināt?... Kur citur kā muižā pie Lēnes.

MĀLE. Ko jūs sakāt? *Zīmīgi smeļ.*

ANDARTE. Ja neticat, prasat Līzei un Katei.

MĀLE. Kāda man tur daļa? Lai viņš iet! *Aizskar gulētāju aiz rokas*. Lāčplēsi, celies!.. Pestī savu Latviju!..

ANDREJS *uztrūkstas*. Es biju aizmidzis!

MĀLE. Biji aizmidzis, kā astotais gulētājs. Mēs ar Andarti jau gribējām tevi ar visu gultu iznest sētā, diķī.

ANDREJS *usceļas sēdus*. Lasīju, lasīju, un nemaz nemanīju, ka aizvērās acis.

MĀLE *nopietni*. Tā iet, kad naktīm daudzās apkārt.

ANDREJS. Es daudzos naktīm apkārt?... Kas to saka?

MĀLE. Visa pasaule. Bet lai tas paliek. Es domāju: tā tāda bērnu slimība, kuŗa tev drīz pāries.

ANDREJS. Nē, saimniec, nepāries!

MĀLE. Ko mums tagad velti par to strīdīties? To rādīs nākotne. Tagad es gribēju tevi lūgt, uzdot Salnim auzas un iejūgt viņu, kad izēdīs, mazajā tamborē. Gribu aizbraukt paskatīties, kā jaunie ļaudis ņemas pa zaļumiem.

ANDREJS. Jā, saimniec!

MĀLE. Un tad es tevi lūgšu braukt man līdz.

ANDREJS. Nē, saimniec!

MĀLE. Nē?... Bet es tevi lūdzu!.. Tad arī ne, kad tevi lūdz?..

ANDREJS. Arī tad ne.

MĀLE. Tu esi gan rupjš un neizglītots puisiets.

ANDREJS. Viss var būt. Neesmu nekādās smalkās skolās gājis. *Paņem grāmatu un, atgulis, lasa.*

MĀLE *pikta*. Lācis!.. Ko ar tevi vērts runāt? *Ieiet saimnieku galā.*

ANDARTE *viltīgi*. Tas ir labi, Andžu! Tā tik vajag! Ko šī domā?... Neļaut cilvēkam miera ne svētdienu.

ČIPUS *ienāk un nosēžas pie galdiņa*. Esmu izsalcis kā vilks. Šorīt iekodu tikai ņuciņu sausas maizes. *Mizo kartupeļus*.

ANDARTE. Kur tad tā putra palikusi? *Rāda uz podiņu*. Laikam žurkas pa nakti izlakušas...

ČIPUS. Nezinu... Laikam... *Ēd*.

MĀLE *iznāk*. Andžu, tev jābrauc man līdzī. Tēvs tā grib.

ANDREJS. Bet viņš zina, ka svētdienās viņš man neko nevar pavēlēt, ka svētdienas pieder man pašam. Tāds mūsu līgums.

MĀLE *pārmetoši*. Tad lai arī es palieku mājās... Tu esi gan cilvēks!.. Negrib man novēlēt ne vismazāko prieku.

ANDREJS *mīkstāk*. Zirgu pabarot un iejūgt, tas nav nekā. Ja jūs vēlaties, izdarišu labprāt. Bet braukt tur un skatīties, kā citi lēkā un sūc bļautīdamies baznīckrodznieka slikto alu, to neprasāt no manis! Tas ir par daudz!

MĀLE. Vai re, kāds svētulis!

ANDREJS. Kāds tur svētulis vajadzīgs?... Ieskatu to par muļķīgi nosīstu laiku. Un man laiks ir dārgs, jo man viņa ļoti maz.

MĀLE. Un kur tu izgājušo nakti biji, tas nav muļķīgi nosīsts laiks?

ANDREJS. Nē, jaunkundz! Tas nav muļķīgi nosīsts laiks! Tur es mācos saprast dzīvi. Tur es topu redzīgs un stiprs... Un ja gribat zināt: tur iešu šo nakti atkal.

MĀLE. Ā, tamdēļ nevari braukt man līdzī! Tā ir cita lieta. To tev vajadzēja man tūliņ teikt. *Pikta aiziet ķēķī*.

ANDARTE *grūž Čipum pie sāniem*. Nu, vai redzi, kāds dulls! Ko es teicu? Viņa tam sēžas klepī, viņš nē un nē.

ČIPUS *pilnu muti ēzdams*. Nē, ir gan dulls! Tādas lielas mājas!

Ienāk Purmals un Purmaliete.

PURMALS. Dievs palīdz iekšpusē! *Skatās apkārt*. Māte, vai tas būs mūsu pazudušais dēls?

PURMALIETE. Tēvs, tas jau viņš ir, mūsu mīlais dēliņš, mūsu acuraugs.

PURMALS. Bet viņš nemaz nenāk mums pretī, mūs nesagaida kā dēls.

PURMALIETE *tuvojas Andrejam.* Dēliņ, vai tā tev vajadzēja, — ka mums jānāk tevis meklēt?

ANDREJS *paceļas gultā sēdus.* Vecāki, jums nevajadzēja manis meklēt, jo jūs it labi zinājāt, kur es mītu.

PURMALIETE. Un tomēr tu biji mums pazudis.

PURMALS. Māt, vai tad tu nezini? Vecākiem mūžam tas ceļš īsāks līdz bērniem, nekā bērniem līdz vecākiem.

PURMALIETE *acis slaucīdama.* Tu viņu audzini ar pūlēm un rūpēm... Kad viņš nu liels un varētu atlīdzināt par miega negulētām naktīm, viņš pasaka: man pie jums vairs nepatīk, — un aiziet.

ANDREJS. Es jūs lūdzu, aiztaupāt šīs valodas! Es esmu tās dzirdējis diezgan. Es viņas protu vēl no galvas.

PURMALIETE. Tu proti viņas no galvas, bet tava sirds nav viņas nekad pratusi. Nē, nē! Tu esi nepateicīgs un slikts bērns. *Raud.*

PURMALS. Māt, ko tu ar viņu vairs izdarīsi? Tāds stūrgalvis viņš jau mums bija no bērna kājām. Esam viņu laikam par maz pēruši.

ANDREJS. Vai arī par daudz.

PURMALS. Ko nu mēs te tiepsimies? Tagad tu jau esi liels izaudzis un no mūsu žagariem vairs nebīsties. Bet jauki tas nebija vis, kā tu pret mums izturējies. Krietns bērns tā nedara. Tomēr, lai tas paliek. Negribam ar tevi tiesāties. Redzi, dēls, mēs esam atnākuši ar tevi izlīgt mieru.

ANDREJS. Bet, tēv, mums nekāds ienaidis nav bijis.

PURMALIETE. Jā, Andžu, kaut tu varētu iedomāties, kādus sirdēstus tu nodarīji tēvam, šitā no mums aiziedams. Piedzīvot tādu kaunu no sava vienīgā dēla...

ANDREJS. Kāds tur kauns? Es neviena neapzagu.

PURMALS. Māt, nerunāsim par to! Viņš jau to nesaprot vai arī negrib saprast.. Tātad tu, Andžu, nāksi pie mums atpakaļ...

ANDREJS. Nē, to es neesmu teicis.

PURMALS. Tad taču tu vēl ļaunojies uz mums?

ANDREJS. Nē, vecāki! Es nekad neesmu uz jums ļaunojies. Ko jūs runājat? — arī tad ne, kad gāju no jums projām. Es varbūt biju toreiz par skarbu un asu. Tas manā dabā, — aizraujos reizēm. Vēlāk nožēloju, ka tā no jums aizgāju. Es varēju būt lēnāks, mīlīgāks, vaļsirdīgāks... Bet projām es būtu gājis tomēr, — tādēļ, ka man bija jāiet projām.

PURMALIETE. Vai tu mūsu arī kādreiz atceries?

ANDREJS. Kā nē! Itin bieži.

PURMALS. Tad jau meti tikai to pielēšanos pie malas un nāc atpakaļ.

MALE *nāk no ķēķa, kafijas kannu rokā; apstājas pret Andreja gultu.* Purmalu māt, neņem mat par ļaunu! Bet nu dien es nesaprotu, kā jūs varējuši izaudzināt tik neapķērīgu un vientiesīgu dēlu...

PURMALIETE. Kā tā, meit?

MALE. Viņam var darīt apkārt, ko grib. Ne viņš ko redz, ne dzird, — nedz arī ko sajēdz... Un nu vēl palicis ictiepīgs un spītīgs. Tāds stūrgalvis, neklausā pat vairs, kad lūgtin lūdz. Tā šorīt. Izlūdzos tik daudz, lai brauc man līdzī uz zaļumu balli Bišugravā. Būtu arī pats palīgsmojies, — jauns cilvēks. Viņš — neparko! Un nu man jāpaliek mājā. Tēvs, kā zināt, slim, nevar braukt līdzī.

PURMALIETE. Dēliņ, kamdēļ tu nebrauci jaunkundzei līdzī, kad viņa tevi lūdz?

PURMALS. Kad liek, tad jāklausa.

MALE. Jūs... atdodat man pilnvaru, es viņu saņemšu stingrāki, es viņu izmācīšu. Vai ne?

PURMALIETE *laipna.* Mācat viņu tikai, meit! Ņemat viņu savā uzraudzībā un nežēlojat rīkstes.

PURMALS. Jā, meit, es arī atvēlu. Izmācat viņu pēc sava prāta!

MALE *smiedamās pret Andreju.* Kamdēļ mani neklausīji? Tagad, pagaidi tikai! *Izceļ roku.* Tu man tīsies ap šīto mazo pirkstiņu. *Ieiet saimnieku galā.*

PURMALIETE. Redz, cik viņa pret tevi laipna un vēlīga! Ko tu gaidi! Tāda liela māja!

PURMALS. Un vecajam ir nauda.

PURMALIETE. Un mašina.

ANDREJS. Ak, nerunāsim jel par to! Ne man tā meita vajadzīga, ne tā māja.

PURMALS. Ak, jā! Tu jau bēdz no mājām.

PURMALIETE. Bet tā mašina! Tāds liels dampis! Rudenī kuļ. Ziemu un vasaru zāgē. Nauda birst kā no maisa.

ANDREJS. Vecāki, liekaties mierā! Runāsim labāk par pašu lietām. Kamdēļ gāju no jums projām! Lūk, es aizgāju tamdēļ no Purmalīem, ka manam darbam tur nebija nekādas

svētības, tamdēļ, ka negribēju tur izsēt vējā savu jaunību, savu nākotni, aprakt savu mūžu.

PURMALS. Kā tā?

ANDREJS. Nu, jūs Purmalos strādājuši un plēsušies vairāk kā 30 gadus. Kas jums no tam ticis? Parādi baronam, bankām un tirgotājiem. Ēkas krīt kopā... Gala iznākums — nabagu tarba.

PURMALS. Nabagu tarba?.. Nē, tik tālu mēs vēl neesam!

PURMALIETE. Mums nekas nepaauga visus tos beidzamos gadus. Un bez tam, labība maz maksāja...

ANDREJS. Un trešām kārtām: zeme par daudz augsti novērtēta, un ceturtnām kārtām: strādnieki top ar katru gadu dārgāki. Un tā tālāk...

PURMALS. Kad tu paliec pie mums un Anna, tad mums svešu strādnieku, kam alga jāmaksā, maz vajadzīgs.

ANDREJS. Redzat, tā jau ir tā lieta! Lai tad pašu bērni vergo, — strādā par velti. Un kamdēļ?.. Tikpat jums tur nekāda labuma nebūs, tikpat no sava lāstu sloga jūs vaļā netiksāt. Nē, vecāki! Esmu ļoti daudz par to domājis. Purmalos nav vērts. Tas lielais gods — būt saimniekam?.. Jeb tā latviešu zemnieka bērnišķīgā mīlestība uz savu zemes stūrīti?... Es saprotu. Bet maksāt tik dārgi par šo godu? Atdot šim zemes stūrītim savu veselību, savu mūžu, — beidzamo asins pīlīti?... Nē, tas par daudz!.. Es labāk aizēju...

PURMALS *rūgti*. Uz Dižūdriem par kalpu!

ANDREJS. Jā, šeit es vismaz zinu, kad diena, kad nakts. Un zinu arī, kas man par manu darbu būs. *Rāda uz grāmatu plauktu*. Šīs grāmatas iegādātas šeit. Purmalos es viņām nevarēju pietikt, jo man nebija naudas. Pat to varu sacīt, ka te man atliek vairāk laika kādu grāmatu izlasīt. — — Un Dižūdri man nav nekāda osta, kur noenkuroties uz ilgāku laiku, Dižūdri man ir, kas gāju putnam ēnojošs koks ceļa malā. Rudenī došos tālāk.

MĀLE *iznāk no saimnieku gala, vienkārši, bet glīti ģērbusies, ar sarkanu rozi matu cekulā*. Purmalu tēv un Purmalu māt, nākat ieturēt drusku palaunagu.

PURMALIETE. Vai, meit! Ko nu jūs mūsu dēļ tā pūlaties? Cik tālu mums mājas?

MALE. Kas par to? Iedzersim krūzi kafijas, papļāpāsimies! Šodien svētdiena.

PURMALS *uzceļas*. Tad jau jāiet būs. Labu sirdi nedrīkst apsmādēt. *Iet ar Purmalieti Mālei līdz.*

ANDARTE. Andžu, tu neļaujies pārrunāties! Ko tavi vecāki zin? Viņi prot tik' art un ecēt. Un viņi grib, lai tu paliktu mūžīgi viņu arkla vilcējs, viņu darba zirgs.

ANDREJS. Varat savus padomus paturēt pie sevis, man tie nav vajadzīgi.

ANDARTE. Labs padoms nekad nav nicināms. Es arvien nožēloju. Ja mēs ar Čipu būtum jaunāki, mēs jau sen būtum aizgājuši uz Rīgu. Tur ir cita dzīve. Tur var ko nopelnīt. Un Maskavā esot vēl lielākas peļņas.

ANDREJS. Jā, Maskavā līst zelts no debesīm. Tur visi torņi un jumti nolijuši ar zeltu. *Lasa.*

PETERĪTIS *ienāk jautrs, basām kājām*. Memm, es tev atnesu ogas, tik skaistas zemenes, — lielas kā zvirbuļu olas. *Dod Andārtei bērzu tāša kārbīņu, pilnu zemenēm.*

ANDARTE. Liec tur uzskapīti!

PETERĪTIS. Tu negribi pasmeķēt? *Noliek ogas.*

ANDARTE. Varēji gan vairāk salasīt. Vai tev nav vaļas pa ganiem?

PETERĪTIS. Mūsu ganībās nav ogu. Tās salasīju tagad nākdams, izcirtumā.

ANDARTE. Varēji vakar arī iet pa dienas vidu uz izcirtumu un kādu stopu salasīt. Zemenes tagad maksā līdz 20 kapikām stopā.

PETERĪTIS. Saimniece nelaiž nekur iet pa dienas vidu, — saka: esot jāguļ.

ANDARTE. Kāda dulla! Vai es nevaru darīt ar savu vaļas laiku, ko gribu?

PETERĪTIS *pieiet pie Andreja*. Tu man vēl iedosi kādu grāmatu?

ANDREJS. Atnesi, ko izgājušo reizi iedevu?

PETERĪTIS. Atnesu. *Žigli izvelk grāmatu no azotes un iedod Andrejam.*

ANDREJS *meklē plauktā*. Cilvēces pirmajie laiki — esi lasījis? *Dod Pēterītim grāmatiņu.*

PETERITIS. Nē!

ANDARTE. Puika, ko tu tur dari?... Nāc, sēdi te!

PETERITIS *paslēpj grāmatu azotē un attēl no Andreja; atsēžas nomaļus, izvelk no kabatas stabuli, apskata to, tad sāk pūst.*

ANDARTE. Kur tu to ņēmi?

PETERITIS. Saimnieku Krišus pārveda no Rīgas.

ANDARTE. Viņš par savu naudu pārveda?

PETERITIS. Es lūdzu, lai pārved. Gribu mācīties par muzikantu.

ANDARTE. Vai viņš par savu naudu pārveda, es prasu? Nu, puika, saki taisnību! Nemelo!..

PETERITIS. Cik tad viņa maksā? Tikai 50 kapeikas. Es lūdzu saimniekam, lai atskaita to no manas algas.

ANDARTE. Ak tu pagāns... Tā jau domāju!.. Viņš izdod tādu naudu par niekiem!.. Nāc šurp!..

PETERITIS *tuvojas bailīgi mātei.* Es gribu mācīties par muzikantu.

ANDARTE. Dod šurp!.. Izrauj Pēterītim stabuli no rokām. Es tev parādīšu muzikantu! *Salauž stabuli un iesviež kaktā.* Es tevi ģērēšu, ka tev mugura zila, melna metīsies, — ja tu man vēl reizi izdosi vienu kapeiku par niekiem... Vai tev nauda kur aug?..

PETERITIS *uzlasa salauztos gabalus un tos žēli uzskata; iespriežas kaktā un raud.*

ČIPUS. Kamdēļ tu viņam salauzi to strumentu? Ja jau reiz bij nopirkts, nauda izdota — lai pūš.

ANDARTE. Ak tā!.. Tu viņam vēl atvēlēsi? Ka jūs abi neizraujat?.. Un Vēvers arī! Lai viņš nedomā, ka es viņam tās 50 kapeikas atšķiņķošu. Nē, nē! Pirkst puikam niekus!..

ANDREJS *pieaicina Pēterīti pie sevis.* Neraudi! Še tev 50 kapeikas, un nopērc citu stabuli. Tikai vairs nerādi to mātei. Un to naudu arī nerādi, ka viņa tev neatņem.

PETERITIS *paņem naudu un izskrien tecīpus laukā.*

ANDARTE. Kur tas puika aizskrēja?

ČIPUS *pie loga.* Rau, kur — aiziet, kā deviņš... gar ežmalu...

ANDARTE. Ak tu pagāns!.. Gribēju pavaicāt, vai Vēverienei nav sivēni atnākuši. Viņa man vienu apsolīja. *Izsteidzas Pēterītim pakaļ.*

ČIPUS. Kur tu to vairs sasauksi? Nava vairs ne saredzams. *Iziet Andārtei pakaļ.*

Purmals un Purmaliete iznāk, Māles pavadīti, no saimnieku gala līksmi.

PURMALS. Jā, meit, es ar viņu runāšu tūliņ, — uz pēdām. Vai tad viņam prāta nemaz vairs nav?

PURMALIETE. Viņš tāds kaunīgs, — mežā uzaudzis. Bet nevaru izteikt, cik viņš godīgs... strādīgs... un nedzērējs... Lai nu kā, bet uz tādu dēlu ikkatra māte varētu būt lepna, — tāds dēls ir reta manta.

PURMALS. Andžu, nāc mūs izvadīt... Vai Čipus šē nav?.. Man viņam jāsaka, ka no mūsu runas nekas nevar iznākt... Ardievu tad, vedeklīt! Ardievu! *Dod Mālei roku.* Nāc, Andžu, man ar tevi jārunā.

PURMALIETE. Ardievu, meit, ardievu! Lai dievs jums dod laimi un veselību, — abiem diviem!

Purmals, Purmaliete un Andrejs iziet pa ķēķa durvīm.

MĀLE *klāj ar īpašu rūpību Andreja gultu.* Kā viņš te saracis, — ar visiem palagiem! Kā tāds milzis! *Paliek pie gultas gaidās stāvam.*

ANDĀRTE *ienāk nikna.* Zaglis, laupītājs, dedzinātājs, — sociālists!.. Visur viņam jābāž savs deguns, visur jāiet starpā un jājauc. Iedod drīgenes tādām, lai skrien uz mežu.

MĀLE. Par ko jūs gremjaties, Andārt?

ANDĀRTE. Liekas būt gudrs kā pasaule, un ir muļķis kā pastala. Kam tā skāde?.. Pašiem... Mēs būtum devuši kādu abtrakti, taču kas būtu. Tagad dzīvos, kamēr izdzīvos pavisam cauri un barons izsviedīs no mājām, kā noplēstas vīzes žogmalā.

MĀLE. Jūs pukojaties uz Andžu. Ko viņš jums teica? Neķircinājaties! Es gribu zināt, ko Andžus jums teica. Vai viņš salabis ar tēvu?

ANDĀRTE. Ejat ar savu Andžu purvā!.. *Nokopj no galdiņa ēdiena atliekas un iziet nikni laukā.*

MĀLE *uztraukti staigā; pieiet pie loga.* Viņš nāk. *Ļoti uzbudināta nezina, ko darīt; paliek pie loga stāvam.* Tagad?.. Ko viņš teiks?..

ANDREJS *ienāk un noskatās ilgi ar sarkasmu uz Māli.*

MĀLE *nedroši.* Andrej, ko jūs mani tā uzlūkojat?

ANDREJS. Es par jums lieliski priecājos.

MĀLE. Es jūs nesaprotu...

ANDREJS. Mans tēvs man teica, ka jūs viņam lūguši pēc manas rokas.

MĀLE. Es lūgusi jūsu tēvam pēc jūsu rokas?..

ANDREJS. Vārda vispilnīgākā nozīmē.

MĀLE *iet Andrejam pāris soļus pretī.* Un jūs?.. Ko jūs uz to sakāt?

ANDREJS. Ko es?.. Es saku: tā ir pavisam veca mode, griezties pie vecākiem. Jums vajadzēja griezties taisni pie sava izredzētā.

MĀLE. Es nekad neesmu jūsu tēvam lūgusi pēc jūsu rokas. Jūs viņaties... Jeb viņš mani pārpratis. *Pēc brītiņa.* Andrej!.. *Pieiet Andrejam tuvāk.* Andrej, uzklausaties. Būsim prātīgi!.. Reiz mēs pie tās lietas esam nonākuši, tad izrunāsimies arī, kā pienākas. Jau sen gribēju ar jums izskaidroties.

ANDREJS *ar vieglu ironiju.* Tad lūdzu piesēst, jaunkundze! *Rāda uz gultu.* Atvainojat, man citu sēdekļu nav.

MĀLE *uzlūko ilgi, pārmetoši Andreju.* Jums arvienu vēl tā lieta izskatās ļoti jocīga!..

ANDREJS. Taisnību sakot, gan.

MĀLE. Varbūt es iesāku nepareizi. Varbūt man nevajadzēja nekā runāt ar jūsu vecākiem. Varbūt man vajadzēja šai lietā būt vispārīm mēmai kā zivij un cerēt tikai un gaidīt, nikt, nokalst mūžīgās gaidās, kā to dara tūkstošiem skuķu. Vismaz tas būtu bijis no manas puses pieklājīgāk... Bet es esmu cilvēks, kas nespēj ilgi sapņot, kas neatrod nekādu prieku tukšās cerībās un maldu gaidās.

ANDREJS. Es jūs saprotu un jums pilnīgi piekritu. Tikai... redzat... es... to negaidīju.

MĀLE. Jūs mani neievērojāt. Iet jums taisni klāt un jūs uzrunāt, — tik daudz dūšas arī man nebija. Tādēļ griežos pie jūsu tēva, kā pie vidutāja. Lai nu kā! Tagad tā lieta ievadīta. Tagad, ja to vēlaties, es griežos pie jums pašiem. Domāju, ka jūs mani pazīstat ne mazāk kā es jūs un varēsīt man dot noteiktu atbildi.

ANDREJS. Ko lai jums atbildu?

MĀLE. Jā vai nē!

ANDREJS. Un ja es nekā neatbildu?.. Domāju, ka arī tā ir atbilde.

MĀLE *satriekta.* Jūs... mani atstumjat!

ANDREJS. Jaunkundze... redzat... Es arī būšu val-
sirdīgs. Gribu atmaksāt uzticību ar uzticību. Man ir cita...

MĀLE *strauji*. Cita?... Kur?..

ANDREJS. Viņa nav šejieniete.

MĀLE. Nav šejieniete?... Es gribu zināt... kas tā tāda...
no kurienes?... Saki!..

ANDREJS. Viņa atnāca te pavasarī, kā cīrulītis ar savu
dziesmu, un atkal aizgāja. Bet tā dziesma palika šeit, to viņa
iedziedāja manā dvēselē. Mēs nerunājām par mīlestību. Bet
mēs zinājām, kas mēs viens otram esam, bez visiem vārdiem.

MĀLE *nicīgi*. Jūs domājat to bālo skuķi ar tām glāžu
acīm, — kas te pērnvasar viesojās pie Vēveriem!..

ANDREJS. Glāžu acīm?... Jā, viņa nēsāja brilles. Viņa
bija samaitājusi acis, daudz mācīdamās. Bet uz dzīvi viņa
skatījās bez brillēm. Un viņa mācīja arī mani skatīties uz
dzīvi bez brillēm. Viņa tāpa mana skolotāja, lai gan viņa
par mani jaunāka. Un kas es tagad esmu, tas esmu caur viņu.

MĀLE *nievājši*. Un kas tu tagad esi? No ligzdas izkritis
zvirbulis bez spārniem. Gribētu skriet pa mākoņiem, bet ne-
vari pacelties ne no zemes.

ANDREJS. Kas es tagad esmu? Esmu cilvēks, kam pa-
mats zem kājām, cilvēks, kam ir mērķi, ideāli, nākotne. Esmu
apzinīgs proletārietis.

MĀLE *ļaudi smeļ*. Daudz laimes!

ANDREJS. Es domāju: mēs tagad esam izrunājušies un
varam sarunu nobeigt.

MĀLE *asi*. Jā, proletārieša kungs!

ANDREJS. Tātad lūdzu mani atvainot. *Palokās un aiziet.*

MĀLE *pēc brīža draudoši*. Un tu domā šitā no manis tikt
vaļā!.. Tad tu vēl Dižūdru Māli nepazīsti. *Staigā pa istabu.*
Tu gulēsi priekš manis ceļos, jeb... es būšu tava nelaime...
Es tevi samīdīšu... *Pieiet pie ķēķa durvīm.* Andārte, kur
jūs esat?... Ienākat! Man ar jums jārunā. *Staigā.* Un tavu
cīrulīti!.. Kā man žēl, ka nevaru tevi aizsniegt! Ar kādu
prieku es aizņņaugtu tev dziesmu.

ANDĀRTE *tenāk piepūtusies*.

MĀLE. Andārt, ko jūs man gribējāt pirmīt iestāstīt, ka
Andžus ejot pa naktīm pie Dižmuižas istabmeitas?... Jūs it
labi zināt, ka tas nav tiesa.

ANDĀRTE. Kā lai es to zinu?... Pasaule tā runā.

MALE. Tā pasaule — esat jūs viena. Un zinu arī, aiz kāda iemesla jūs to darījāt. Jūs gribējāt mani ar to kaitināt un mani savest ar Andreju naidā: jūs esat iedomājusies, ka es pēc viņa tīkoju.

ANDARTE. Kāda man tur daļa? Varat tīkot vai netīkot...

MALE. Bet jūs viņaties, Andārt! Man nav vajadzīgs tiek-ties vai dzīties pēc sava mājas puīša. Man precinieku netrūkst. Vai saprotat?

ANDARTE. Bet kamdēļ tad jūs viņam tā karāties kaklā?..

MALE. Es viņam kārusies kaklā? Ko jūs vēl neteiksīt?.. Es biju pret viņu laipna, tas tiesa. Bet tas bija pavisam cita iemesla dēļ.

ANDARTE. Cita iemesla dēļ?

MALE. Jā gan!.. Redzat!.. Domāju, arī jūs to zināt, ka viņi te nodibinājuši tādu kalpu biedrību. Un viņš tas galva. Notura tagad vai iknaktīm slepenas sapulces, grib sacelt dumpi pret mums, saimniekiem, — streikus... Es gribēju ko tuvāku izzināt par viņu nodomiem.

ANDARTE. O, tad tamdēļ?.. To es nezināju...

MALE. Jā, tamdēļ!.. Kāpēc jūsu vīrs neiestājas tai biedrībā?...

ANDARTE. Čipus ar tādiem pagāniem nepinas.

MALE. Ja man būtu kāds labs cilvēks, kas to var apliecināt, — es viņiem parādītu! Es viņus visus nodotu policijai... Jūs jau arī, Andārt, neturat labu prātu uz Andreju.

ANDARTE. Uz sociālistu turēt labu prātu!.. Viņi visi būtu pakaņami...

MALE. Protams!.. Nezāles jānīdē laukā ar visām saknēm... Es maksātu nezin ko, ja Andžus tiktu ietupināts uz kādiem mēnešiem krātiņā.

ANDARTE. Var būt, ka Čipus tomēr varētu ko darīt. Viņš jau varētu izteikt, ka Andžus viņu aicinājis līdz uz sapulcēm, skubinājis uz dumpi.

MALE *staigā, it kā pārdomādama*. Tas vēl par maz! Tas par maz!.. Viņu varbūt nosodīs, jā! Bet viņš vēlāk ar to dižosies. Raugi: „idejas“ dēļ! Cietējs „idejas“ dēļ.

ANDARTE. Nu, ko tad?.. Teikt, ka viņš taisa falšu naudu?..

MALE. Kā lai to pierāda?.. Nē, tas būtu pavisam aplami. Mums jāizgudro kaut kas cits.

ANDARTE. Ko citu lai izgudro?

MĀLE. Tā kaut ko krietnu, kas viņu... *Apstājas piepeši pie loga.* Dārte, jums ir dūša?..

ANDARTE. Jūs manu dūšu pazīstat.

MĀLE. Jūs redzat to ēku pāri pār mūsu laukiem?

ANDARTE. Tas ir muižas šķūnis.

MĀLE. To vakar pieveda pilnu ar āboliņu.

ANDARTE. To es zinu.

MĀLE. Andžus ies šonakti atkal uz sapulci. Tad nu Čipus var uzmanīt, kad viņš aiziet, un pa to starpu, kamēr viņš projām, — pielaist šķūnim sarkano gaili.

ANDARTE *satrūkusies.* Pielaist šķūnim uguni?.. Vai jūs traka?..

MĀLE. Iemest āboliņā pārš degošus sērkokociņus. Kas tad tas ir?.. Un tad mēs uzgriezīsim to vainu Andžum... Dedzinātājs!! Vienkāršs šķūņu dedzinātājs!.. Tā ir cita lieta. Ar to viņš nevarēs vis lielities. Tas viņam būs traipeklis uz visu mūžu. Tad viņš ir beigts uz visiem laikiem.

ANDARTE. Par dedzināšanu ir Cibaku zeme, — to es zinu. Un tas viņam picnāktos. Bet Čipus to būšanu neuzņemsies. Nē, nē! Tā ir visai pārdroša lieta. Cik lēti tur var iekrist pats!

MĀLE. Nieki!.. Nakts laikā, neviens neredzēs. Un par pusstundu viņš būs atpakaļ un migā iekšā. Ne čiku, ne grabu...

ANDARTE. Nē, nē, nē!.. Tā ir par daudz pārdroša lieta. Cik lēti tur vari iegāzties pats, ka ne savu mūžu vairs netieci laukā...

MĀLE. Klausaties, Andārt! — Čipus dabūs par to no manis 25 rubļus.

ANDARTE. 25 rubļus?..

MĀLE. Jā gan! 25 rubļus par tādu nieka padarīšanu. Jūs sacījāt: jums esot dūša. Un jūs negribat nopelnīt 25 rubļus pusstundas laikā?..

ANDARTE. Bet kā mēs uzgriezīsim Andžum to vainu?

MĀLE. Jūs ar Čipu liecināsīt, ka Andžus bijis pa ugunsgrēka laiku projām. Un Andžus nevarēs pierādīt, kur viņš bijis, jo savus biedrus tas negribēs nodot: priekš tam viņš par lepnu un apzinīgu. Un tā Andžus būs cilpā. Bet jūs būsit godā un činā! Kungi jūs ieskatīs par krietniem cilvēkiem. Barons prot labus un uzticamus ļaudis cienīt. Var būt vēl, ka

viņš jūs ieliek par to kādās labās, ienesīgās mājās par saimniekiem.

ANDARTE. Bet tos 25 rubļus dodiet man, Čipus ņeprot naudu glabāt.

MALE. Naudu izmaksāšu jums.

ANDARTE *vilcinādamās*. Tad... nu... raudzīšu Čipu pierunāt. Var būt, ka viņš uzņemas. Esmu ar mieru.

MALE. Nu jūs runājat prātīgi, Andārt, Tā ir labi.. Kamdēļ Čipus lai neuzņemtus?... Nopelnīt 25 rubļus pusstundas laikā... pastaigājoties... Viņš uzņemsies... *Rāda dūres*. Tagad tik pagaidi, tu mākoņu stūmēj!.. Cik ilgi tu man vēl būsi tik dižs un lepns?..

Priekšgars.

OTRAIS CĒLIENS.

Skatuve tā pati, kas pirmā cēlienā. Nakts. Andrejs, Čipus un Andārtē guļ. Var dzirdēt, kā sienas pulkstenis tikšķ un gulētāji dziļāk elpo. Pulkstenis nosit 12.

ANDREJS *sakustas un paceļ galvu; skatās, klausīdamies, uz Čipus gultu. Pēc brītiņa klusi, klusi uzceļas, steidzīgi apģērbjas un izkāpj ar zābakiem rokā pa logu. Pazūd tumsā*

ANDARTE *modina Čipu*. Celies, viņš aizgāja.

ČIPUS *pa miegam noņurd*.

ANDARTE. Augšā!.. Augšā!.. Aun kājas!..

ČIPUS *staipās*. Un, kā man nemaz netīkas!

ANDARTE. Klusu!.. Kas par netīkšanu?.. Kas darāms, tas jāpadara.

ČIPUS. Es tik jauki sapņoju. Mēs bijām nopirkuši Rances muižu. Es staigāju garos rīta svārkos ar spieķi rokā pa pa galmu un smēķēju dārgu cigāru.

ANDARTE. Tā ir laba zīme. Tad tik knašāk pie darba, — pelnīt naudu. Nepenterē tik daudz.

ČIPUS. Un tu vairs nebiji tik grīna un ķildīga pret mani. Tu biji tāda laba un mīļa un sauci man pa logu, lai ejot iekšā, dzert kafiju un ēst pīrāgus.

ANDARTE. Ja tu to lietu labi izdarīsi, tad es arī būšu pret tevi laba un mīļa.

ČIPUS. Vai tiešām?..

ANDARTE. Tiešām. Bet klusāki, ka meitas otrā pusē neizdzird.

ČIPUS *izceļas no gultas*. Es jau esmu pa pusei apgērbies. Zābakus uzraušu sētā.

ANDARTE. Jā, tāpat kā Andžus. Un piesargies, ka tevi kāds neierauga. Ej pa ēnas pusi! *Uzceļas un palīdz Čipum apgērbties*.

ČIPUS *liek roku uz krūtīm*. Man tāda nemierīga sirds. Nemaz negribas iet... Laist ēkai uguni klāt, to es vēl nekad neesmu darījis.

ANDARTE. Nerunā mulķības! Kas tā par ēku — šķūnis?

ČIPUS. Lopiņiem barību izpostišu.

ANDARTE. Baronam naudas diezgan. Lai nopērk, ja trūkst.

ČIPUS *pēc brītiņa*. Man ir baill!.. Nē, sieviņ, es tomēr labāk neiešu.

ANDARTE *iegrūž Čipam duncku sānos*. Klusul!.. Šim baill!.. Kā nav kauna to teikt?.. Un tādu zaķa pastalu es lai milu...

ČIPUS. Es jau eju.

ANDARTE. Apdomā!.. Vari nopelnīt 25 rubļus pusstundas laikā, un tad neiesi?..

MĀLE *parādās aiz loga*. Čipu!.. Čipu!..

ČIPUS *satrūkstas*. Vai dievs!... *Ieraujas kaktā*.

MĀLE. Še šnabis! Būs stiprāka dūša.

ČIPUS *dzer pasniegto šnabi*.

MĀLE. Še tev svece un sērkokociņi. Iespraud to sveci pantā, ka šitāds gals paliek ārā. Tad tu it labi varēsi vēl pārnākt mājās, pirms uguns būs izlauzusies jumtam cauri.

ČIPUS *iebāž sērkokociņus un speci kabatā*.

MĀLE. Še tev laužamā dzelzs. Ja pa durvīm nevari tikt iekšā, tad izlauzi galā, pažobelē, pārs dēļus. Bet to dzelzi atnes man atpakaļ!

ČIPUS *paslēpj dzelzi aiz piedurknes*.

MĀLE. Un līdzko atnāc mājā, izgērbies un liecies gultā, — slims. Sāci saukt vai vaidēt, ka tevi moca žņaudzējs. Saceli kājās visu māju!

ČIPUS. Es zinu.

ANDARTE. Nebēdājaties, saimniec! Mēs neesam vakarējie.

MĀLE. Še tev vēl viens šnabis.

ČIPUS *dzeļ.*

MALE. Nu, un tagad ej, ka neuznāk rīts.

ČIPUS *izkāpj pa logu un nozūd.*

ANDARTE *izstiepj roku.* Dodat man tos 25 rubļus.

MALE. U-ja!.. Vēl nenieka nav padarīts, jau prasa samaksu. Pagaidat, kad lieta būs izdarīta! Vai domājat, ka es jūs piekrāpšu?.. Dižūdrū Māle nevienu nekrāpj — bez īpašas vajadzības.

ANDARTE. Tad jūs man iedodat to naudu citrīt.

MALE. Tikko lieta būs izdarīta, nauda būs jums sauļā. Man viņa noskaitīta, skaistos sudraba rubļos. Bet tagad uzklausaties! Gribu jums vēl padot kādu padomu. — Ka Čipum izdosies un ka uz viņu nekritis ne mazākā aizdomu ēniņa, tas ir tik skaidri kā saule. Bet nedomājat, ka nelaieme mūžam kavējas aiz deviņi kalniem! Cilvēkam ir daudz ienaidnieku, un daži no tiem viņam staigā visur līdzī. Viens tāds ienaidnieks ir aiz jūsu zobiem, un to sauc mēli. Tādēļ es jums saku, valdat to! Kamēr jūs spēsīt saturēt mēli zobu starpā, tikmēr viss būs labi. Tiklīdz tā jums paspruks, jūs būsāt zudusi. Tādēļ vēlreiz: valdat mēli! Un arī Čipus lai viņu valda...

ANDARTE. Esat bez bēdām! Mūsu mēle mums būs vienumēr cieti aiz zobiem.

MALE *nicīgi.* Kas man tur par bēdām? Man taču no jūsu plāpības nekāds ļaunums nevar nākt. Es saku to jūsu labā — saprotat!

ANDARTE. Nē, nē! Esat droša! Mēs neesam no tiem ļaudīm, kas nezina, ko runā. Mēs neesam vakarējie.

MALE. Tad labi! Tagad tikai lai Čipus izspēlē pareizi savu slimnieka lomu, kad pārnāks. Un lietai beigās. Tātad — ar labu nakti...

ANDARTE. Es sūtīšu pie jums, lai palūdz kādas zāles.

MALE. O, nē! Liekat mani mierā!... Kamdēļ mani iemaisīt tai lietā? Te ir lieciniku diezgan. Divi kalpones, ganu Jēcis, Lielais Kristaps, Mačus...

ANDARTE. Kristaps un Mačus aizgāja uz balli.

MALE. Lai iet! Mums viņu nav vajadzīgs. Līzi un Kati es nelaidu ballē. Tās es atturēju tamdēļ mājā. Un ar tām mums pilnīgi pietiek. Pārāk daudz liecinieku ir taisni par ļaunu, — var iznākt pretrunas vienam ar otru... Nē, lieka-

ties tikai gultā un gaidat Čipu pārnākam. Es arī iešu gulēt... Saprotat! Man ļoti nāk miegs. Es negribu, ka mani traucē. Ar labu nakt'! Es negribu nekā zināt. *Aiziet no loga.*

ANDARTE *apguļas.*

Brīdi klusums. Pulkstenis nosit vienu. Uz istabas augšās dzied gallis.

ČIPUS *iekāpj pa logu un smagi elš.*

ANDARTE *klusu.* Nu, kas bij?

ČIPUS *tāpat klusi.* Vai, kā nobijos! Man likās, ka viens man skrej pakaļ.

ANDARTE. Vai izdarīji?

ČIPUS. Izdarīju. Bet kādās bailēs es biju — atpakaļ nākams!.. Viens man dzinās pakaļ. Es, ko varu, skriet, un viņš tāpat. Domāju, ka dabūšu galu. Raug, kā esmu slapjš.

ANDARTE. Ģērbies nost!

ČIPUS *izģērbjas.* Bet kādas bailes es izcietu. Tu nevari iedomāties...

ANDARTE. Klusu... Un liecies gultā!

ČIPUS *iekāpj gultā.* Kādas bailes...

ANDARTE. Vaidi!

ČIPUS *sāk vaidēt.*

ANDARTE *klusu.* Diktāki! To nevar caur sienu nemaz sadzirdēt. *Skaļi.* Vīriņ, tu esi slims?... Kas tev kait? *Izkāpj no gultas un iededzina lampiņu.*

ČIPUS *skaļi.* Ai, kā man šņaudz krūtis!.. Ai, ai, ai! Sieviņ, es miršu tūliņ nost! Ai, ai, ai!..

ANDARTE. Es tev jau teicu, ka tu nedrīksti neko smagu nest. Bet vai tu mani klausī? Aizvakar biji sudmalās. Būsi pārstaipījies.

ČIPUS. Vai, vai, vai, sieviņ! Es būšu tūliņ pagalam!... Tūliņ pagalam!.. Vai vai, vai!.. Mani žņaudz nost! Dod ko iedzert.

ANDARTE. Mīlo vīriņ, ko lai tev dodu? Man nekā nav. Ak jā! Še, podā ir drusku piena. *Pasniedz Čipum no skapiša podu.*

ČIPUS *kāri dzer.*

ANDARTE *nikni.* Pagāns, neizdzer visu. *Atrauj podu.*

ČIPUS. Ai, ai, ai, sieviņ! Cik man slikti! Es mirstu nost. *Pūš smagi.*

ANDARTE. Es modināšu meitas, ja viņas vēl aizmigušas. *Atver ķēķa durvis.* Līze, Kate, mans vīrs ir slimš. *Dauza pie sienas.* Līze, Kate, ceļaties augšā! Čipus mirst nost.

ČIPUS. Ai, ai, sieviņ, kā man slikti! Es mirstu nost!

ANDARTE *pie gultas.* Kad meitas ienāk, tad kunksti vēl vairāk. Mētājies pa gultu, kā kad deviņi nelabie tevi mocītu.

ČIPUS *mētājas pa gultu un kunkst.* Šitā, rau?..

ANDARTE. Tā ir labi! Un tad pēc kāda laiciņa paliec rāmāks un pūt, kā kad beidzamā elpa tev ietu laukā. Tad tu vari atkal prasīt dzert. Un pēc tam tev var palikt pamazām labāki.

ČIPUS *smagi pūš.* Sieviņ, man gribas dzert.

Līze un Kate ienāk.

LIZE. Andārt, kas Čipum kait?

ANDARTE. Čipus grib mirt nost. Vakar vakarā vēl paēda, bij vesels kā rutkis. Un tagad... būs jāmeklē zārks...

ČIPUS *mētājas pa gultu un reizēm iebļaujas.* Sieviņ, man... man jāmirst... Es mirstu!

ANDARTE *raud.* Nē, nē, nemirsti, vīriņ! Kur tad mēs paliksim?.. Tava sieva un bērni...

LIZE. Kur jums sāp, Čipu?

ČIPUS. Te, te, pakrūtē!.. Sāp!.. Žņaudz!.. Duņ nost!.. Lai Andžus palūdz saimniekam zirgu... Lai brauc pēc daktera...

ANDARTE. Nē, Čipiņ! Ko dakters?.. Izkrāps tikai velti naudu. Lai Andžus aizbrauc pēc vecās Līdumietes. Tā prot braucīt. Un tai ir labi vārdi. Katiņ, meitiņ, pacel Andžu!

ČIPUS *vāji.* Sieviņ, dod man dzert.

ANDARTE. Vīriņ, ko tu vēlies?.. Ūdeni?..

ČIPUS. Dod man pienu.

ANDARTE. Nē, piens nav labs, kad žņaudzēji moca. Es uzvārišu tev liepu ziedu tēju. *Rauga katliņu.*

KATE. Andžus tur nav. Gulta tukša.

ANDARTE. Andžus nav gultā?.. Viņš vakar apgulās ar mums reizē.

KATE. Viņa nav, un drēbju arī nav.

ANDARTE. Kur tad viņš palicis? Un nedzirdēju arī nemaz viņu aizejam. Čipu, Andžus nav gultā. Vai tu dzirdēji viņu uzceļamies?

ČIPUS. Vai, vai, vai!.. Neesmu dzirdējis viņu uzceļamies. Vai, vai, vai!.. Sieviņ, dod man dzert! Neesmu dzirdējis viņu uzceļamies.

ANDĀRTE. Še tev būs ūdens. Man cita nekā nav. *Pasniedz Čipum māla krūzi.*

ČIPUS *dzer.* O, man palika labāk! Sieviņ, paspaidi man še, gar sāniem. Var būt, ka pāriet.

ANDĀRTE *rīkojas gar Čipu.* Man ir zavetzāles klētī. Rīt savārišu. Gan tev, vīriņ, paliks labi. Jā, jā, tev paliks labi.

KATE. Kur tas Andžus varētu būt aizgājis? Uz balli viņš taču negāja...

LIZE. Nē, to es arī neticu. Viņš vēl mūs izsmēja, kad mēs taisījāmies iet. Laikam būs aizcilpojies uz muižu pie Lēnes. Vai ne, Andārt?... Jūs stāstijāt, ka Andžus ejot uz muižu...

KATE. Pie tās resnās!.. Tad viņam ar' garša! Nē, to es nevaru saprast.

LIZE. Un viņai nelaba slava. Es ar' nesaprotu. It kā godīgu skuķu vairs pasaulē nemaz nebūtu.

ANDĀRTE. Ko es stāstu?... Kaut kur taču viņš aizgājis būs, ja viņš nav gultā.

KATE. Vai zini, Lize? Ņemsim viņu par to labi iznerrot.

LIZE. Es arvien viņu kaitinu, gan šā, gan tā, bet viņš nekā neiztaisa.

KATE. Vai zini? Uztaisīsim viņam no palagiem krietnu lelli un ieliksīm te gultā. Tad tik būs smiekli!

LIZE. Jā, jā! To var. Sāk jau aust gaisma. Viņam drīzi jānāk mājās. Mēs tepat paslēpsimies.

KATE *paņem palagu no Andreja gultas un uztaisa lelli, ieguldina gultā un apsedz.* Nē, tie tik būs smiekli!...

LIZE. Rau, logs vaļā! Ak tu, šķelmis! Viņš nevar aiziet pa durvīm!

KATE. Puisis baidījies, ka mēs neizdzirdam. Nē, nu viņš jājoko gan!

LIZE. Sst!... Viņš nāk... *Nodzēš uguni.*

LIZE un KATE *paslēpjas aiz Čipus gultas, aizvilkdamas Andārti ar varu sev līdz.*

ANDREJS *iekāpj pa logu un pieiet pie gultas.* Kas tas? *Norauj gultai apsegu.*

LIZE un KATE *sāk stipri smieties un plaukšķināt.*

ANDREJS *izārda lelli un uzsedz gultai palagu.*

Sievietes iznāk no paslēptuves.

LIZE. Andžu, to tev sūta muižas Lēne. Nevajadzēja izārdīt. Būtu varējis mācīties, kā jāauklē mazi brēkuļi.

ANDREJS *novelk svārkus un ieliekas gultā.*

KATE. Ko?.. Tu vēl gribi iet gulēt? Ārā jau liela diena. Saimniece tūliņ nāks celt augšā.

LIZE. Vai tad Lēne tev nemaz nedeva miera, ka esi tāds miegains un noguris?..

Caur logu iespīd sarkana blāzma.

KATE. Rau, kāda sarkana gaisma!.. Tā taču nav saule. Piciet pie loga. Uguns!.. Ugunsgrēks!.. Tepat tuvu!.. Līze, nāc skaties!.. Rau, kādi uguns virpuļi iet gaisā!

LIZE *pie loga.* Kur tas ir?.. Tas ir — nūdien, muižas šķūnis!..

KATE *sasit rokas.* Cik skaisti!

LIZE. Nūdien, skaisti deg.

KATE. Andārt, nākat skatīties!.. Un tu, Andžu? Tu negribi redzēt?.. Nāc!..

ANDARTE *pie loga.* Ko lai viņš te skatās?.. Vai lai apbrīno savu roku darbu?

LIZE un KATE *uzskata pārsteigtas Andārti, tad pētidamas Andreju.*

LIZE. Jūs domājat?..

KATE. Vai tas varētu būt?..

ANDARTE. Es tā domāju. Vai es zinu? Pats no sevis vismaz neviens šķūnis nevar aizdegties. *Rāda ar galvu uz Andreju.* Viņš ir sociālists. Viņš netic dievam un neiet baznīcā. Viņš lamājas par kungiem un mācītājiem...

LIZE. Tas tiesa. Kungus viņš nevar ieredzēt.

ANDARTE *rāda uz grāmatu plauktu.* Salasās tās dumpīgās grāmatas... Kas tur daudz vajaga — ka nelabais paņem dvēseli?..

Paliek gaišs.

MĀLE *iznāk no saimnieka gala.* Rau, kur Līze un Kate šorīt mudīgas! Jau kājās!

KATE. Nākat, saimniec! Muižas āboliņa šķūnis deg.

MĀLE. Ko tu saki, Kat? Nevar būt! *Piesteīdzas pie loga.* Nūdien, deg!.. Kamdēļ nepacēlāt mani?.. Tad taču vajadzēja iet dzēst.

KATE *rāda ar pirkstu*. Skat, skat, cik skaisti!.. Varen!.. Vesela dzirksteļu kaudze pacēlās gaisā. Kā viņas dejo!..

MĀLE. Iegāzās jumts. Nav vairs ko glābt.

KATE. Nu snieg dimantu sniegs pār visu ieleju. Kā tas viz un laistās! Nudien, kā pasakā!.. Ja es būtu bērns, es skrietu uz ieleju, lai pārslas krīt man matos.

MĀLE *atgriežas no loga*. Citādi nav, tas tišām pielaists. Kāds būs gribējis baronam spītēt. *Pret Andreju*. Andžu, kā tu domā? Man liekas, to būs izdarījis kāds no tiem „apzinīgajiem“, kuŗi saka, ka kungi esot blēži un liekēži.

ANDREJS *uzceļas*. Kā lai es to zinu?.. Man vismaz tā neliekas.

MĀLE. Bet vai tas nav muļķīgi? To taču zina katrs bērns, ka barons apdrošina vismazāko nieciņu. Un vai viņš nebūtu apdrošinājis tādu lielu šķūni pilnu ar āboliņū?

ANDREJS. Uz tā pamata tad es varu droši teikt, ka to neviens apzinīgs darījis nava, jo starp apzinīgajiem nav tādu muļķu.

MĀLE. Nu, ko mēs sāksim tik agri no rīta strīdīties? Lai paliek... Tu man iejūgsi zirgu, man jābrauc uz pilsētu.

ČIPUS *no gultas*. Andārt, palūdz saimniecei, lai viņa paņem līdzī tavas ogas.

ANDĀRTE. Vai tu būsi mierīgs?.. To es zinu bez tavas teikšanas. Saimniec, Čipus ir slims.

MĀLE. Čipus slims?

ANDĀRTE. Naktī gribēja mirt nost. Brēca: žņaudzot krūtīs. Tagad ir atlabis. Vai jums nav kādas zāles?

Andrejs, Līze un Kate iziet laukā.

MĀLE. Kāds Andrejs šorīt sarūdzis?

ANDĀRTE. Suns zina, ko izēdis.

MĀLE. Andārt, kamdēļ jūs viņu tā ienīstat?

ANDĀRTE. Jūs taču arī viņu ienīstat?

MĀLE. Es?.. Tā ir cita lieta. Man ir iemesls.

ANDĀRTE. Kāds iemesls tur vēl vajadzīgs? Viņš netic dievam, neiet baznīcā, skubina ļaudis uz dumpi, ir sociālists... Ja man būtu tā vara, es pakārtu visus sociālistus.

Ienāk uradņiks ar divi stražņikiem.

URADŅIKS. Chozjain doma?

MĀLE. Mans tēvs ir slims. Ko jūs vēlaties?

URADŅIKS. Man jātaisa dopross jūsu laudim.

MALE. Dopross mūsu laudim... Kamdēļ?

URADŅIKS. Tas attiecas uz nupat notikušo ugunsgrēku.
Rāda ar roku caur logu.

MALE. Ko mūsu laudis tur zin teikt? Jūs tik tērēsīt velti laiku.

URADŅIKS. Man ir liecinieks, viens cilvēks, kuŗš teica, ka viņš redzējis, ka viens skrej no šķūņa puses uz jūsu māju un ieskrej jūsu sētā. Tas bijis neilgi priekš ugunsgrēka izcelšanās.

MALE *sapīkusi un uztraukta.* Un jūs... varat iedomāties, ka kāds no mūsu mājas laudim...

URADŅIKS. Počom znatj, barišņa? To izrādīs dopross. Vai jums nav kāda svabada istaba?

MALE *rāda uz saimnieku galu.* Lūdzu... Bet — no mūsu laudim... Nē, to es neticu.

URADŅIKS. Dopross to izrādīs. *Uz stražņikiem.* Vy ostavajtjes odjin zdesj, a drugoi poidjot so mnoju. Jesli ponadobitsja, pozovu. Kas tur gul gultā?

ANDARTE. Mans vīrs. Viņš ir dikti slimš, nakti gribēja mirt nost.

URADŅIKS. No kuŗa laika viņš ir slimš?

ANDARTE *iztapīgi.* Vakar vakarā paēda vakariņas un apgulās vesels kā rutkis, un ap pusnakti sāka kliegt un blaut, ka žņaudzot nost. Laikam bija ko sliktu ieēdis. Tagad tā kā drusku labāks, bet vēl nevar celties.

URADŅIKS. Chorošo! Lai viņš nāk pirmais.

ČIPUS *sāk piepeši vaidēt.*

ANDARTE. Vai, uradņika kungs! Viņš ir slimš. Jūs viņu sagalēsiet pavisam.

URADŅIKS. Ņičevo! Projdjot!.

PIRMAIS STAŽŅIKS *pieiet pie gultas.* Vstavaj!

ČIPUS. Vai, vai!.. Es tūliņ miršu nost...

STRAŽŅIKS *stingrāki.* Živaj! Ka nedabū iepazīties ar šito... *Izceļ zobinu makstī.*

ANDARTE *ļoti saldeni.* Nu, pamēģini, mīļo Čipiņ! Var būt, ka tu vari drusku pacelties. Nedari uradņika kungam dusmas. Ej!..

URADŅIKS. Skoreje! Knašāk!

ANDARTE. Uradņika kungs jau tevi neēdis! Godīgus cilvēkus, kas nevienam nedara ļauna, viņš neaiztiek. Uradņika kungs, lūdzami neturat viņu ilgi. Ka viņam tas nav par sliktu.

URADŅIKS. Ničevo!

ČIPUS *ģērbjas*. Ko es zinu, to es varēju uradņika kungam pateikt tepat — gultā. Diez', vai es maz varēšu kājās nostāvēt.

URADŅIKS. Varēsi, varēsi! Tikai knašāk! *Ieiet, pirmā stražņika un Māles pavadīts, saimnieka galā.*

ANDARTE. Nepļāpā daudz! Izteici visu vajadzīgo un diezgan...

ČIPUS *izkāpj no gultas*. Man trīs lieli!.. kā esmu slim. Andārt, pieturi mani!

ANDARTE *turēdama Čipu aiz rokas*. Tikai ar prātu!

ČIPUS *klusī*. Man ir bail. Es neteikšu labāk nekā. *Čāpo, Andārtes atbalstīts, uz saimnieka galu.*

ANDARTE. Tad nesaki nekā. — Es iešu tev līdz, es runāšu tavā vietā. Tu tikai saki: „jā”. *Ieiet ar Čipu pie uradņika.*

PIRMAIS STRAŽŅIKS *stumj Andārti atpakaļ*. Tev tur nav nekāda darišana. Ko tu tur velcies?.. Gaidi savu kārtu! *Aiztaisa durvis.*

ANDARTE. Kāda nežēlība! Rauj slimu cilvēku ārā no gultas. Ko viņš zina? Kāvās visu nakti ar nāvi. — Lai prasa man un meitām — mēs zinām. Un mēs arī nekā neslēpsim, — izteiksim visu. *Atver ķēķa durvis.* Meitas, nākat!.. Līze, Kate, ienākat!

OTRAIS STRAŽŅIKS. Ko jūs zināt?.. Jūs varat uzrādīt vainīgo?.. Dedzinātāju?..

ANDARTE. Jā, to mēs varam! Tur viņš ir, ārā, — jūdz patlaban zirgu. Grābjat tik viņu ciet, ka nepasprūk!

STRAŽŅIKS *attaisa logu*. E, jaunais cilvēk!.. Ienāk drusku! *Met ar roku.*

Līze un Kate ienāk nedrošas.

ANDARTE. Redzat, meitas, kāda nežēlība!... Rauj slimu cilvēku ārā no gultas un kverkšķina stundām ilgi.

LIZE. Čipu!.. Par ko tad viņu tā kverkšķina?

ANDARTE. Par to pašu ugunsgrēku. Viens cilvēks redzējis, ka kāds skrej no barona šķūņa uz mūsu mājām un pazūd mūsu sētā. Un tūlit tad šķūnis iesācis arī degt.

LIZE un KATE *reizē*. Andžus!..

ANDARTE. Es to pašu saku. Un tas arī patiesība.

ANDREJS *ienāk*. Ko jums no manis vajaga?

STRAŽŅIKS. Paliec te!

ANDREJS. Man jāiejūdz saimniecei zirgs.

STRAŽŅIKS *pikti*. Nē, jums jāpaliek te pie manis! Vai sa-
proti? ...

ANDREJS. Ja jums mana klātbūtne tik patikama, varu arī
palikt. Bet vēlāk jūs man palīdzēsiet iejūgt zirgu. *Atsēžas.*

ČIPUS *iznāk redzami atvieglots no saimnieka gala*. Sieviņ,
ej nu tu! Uģadņika kungs tevi sauc. *Iekāpj gultā.*

ANDARTE. Tūliņ! *Sakārto matus un ieiet saimnieku galā.*

KATE *uz Līzi*. Vai mums arī būs jāiet? *Rāda uz saimnieku
galu.*

LIZE. Es domāju gan.

KATE. Vai, kā man bail!

LIZE. Man arī tā ērnoti ap dūšu.

KATE. Ko mēs teiksim?

LIZE. Būs taču jāteic taisnība.

KATE. Nabaga Andžus, kā man viņa žēl! Nu viņam Sibi-
rija gatava.

LIZE. Un kur tas kauns, tas negods? Tas paliks uz visu
mūžu... Dedzinātājs!.. Es nevēlos būt viņa ādā. — Jā,
Andārtei taisnība! Kur cilvēku nevar novest tādu rakstu la-
sīšana.

PIRMAIS STRAŽŅIKS *durvīs*. Brede, dostaņ mņe Andreja
Purmala.

OTRAIS STRAŽŅIKS. On zdjesj.

PIRMAIS STRAŽŅIKS. Chorošo!.. Kalpones: Lize un Kate!

LIZE *un* KATE *uztrauktas*. Jā.

PIRMAIS STRAŽŅIKS. Ienākat! *Pazūd aiz durvīm.*

LIZE *un* KATE, *viena otru stumdamas, ieiet saimnieku
galā.*

ANDREJS. Ko es esmu nodarījis, ka jūs mani turat te, kā
noziedznieku?

STRAŽŅIKS. Aj, aj, kakoj nevinnij!

ANDREJS. Nudien, nezinu...

STRAŽŅIKS. Kad būsi kādus mēnešus nosēdējis krātiņā,
gan tad zināsi.

ANDARTE *iznāk no saimnieka gala*. Es nesaku nevienam
par labu, nedz arī par ļaunu. Es saku to, ko esmu savām mie-
sīgām acīm redzējusi, ko varu apliecināt ar svētu zvērastu!

PIRMAIS STRAŽŅIKS *durvīs*. Andrej Purmal! *Pazūd aiz durvīm.*

ANDREJS *uzceļas un ieiet otra stražņika pavadībā saimnieku galā.*

ANDARTE *uz čipu*. Ko viņš tev prasīja?

ČIPUS. Viņš mani prašņāja krustiem šķērsām, ka ne pats žīds to nevarētu saprast... Tās bailes... Otrreiz es vairs tādu krāmu neuzņemšos ne par kādu naudu... Un sirds ar' pārmet... Nav mierā...

Līze un Kāte iznāk no saimnieka gala.

LIZE *liek roku uz krūtīm*. Kā man savādi pukst sirds!

KATE. Es nezinu: tā kā bailes, tā kā kauns, — bet vārdi jūk un nemaz negrib nākt par lūpām pāri. Vēl mana laime, ka viņš tevi prasīja pirmo. Es teicu visu tev pakaļ. Citādi... dievs lai zin, kādas muļķības nebūtu sarunājusi.

LIZE. Andārt, ko viņš jums prasīja?

ANDARTE. Man nav bailes. Es izteicu visu taisnību.

KATE. Un ūradņiks visu pierakstīja un lika parakstīties. Tā parakstišanās ir tikpat kā zvērasts.

LIZE. Jā gan. Gluži tas pats.

KATE. Cik jocīgi! Man it kā sāpētu pirksti no tās parakstišanās. *Lauza pirkstus.*

LIZE. Es uzvilku tādu lielu „L“ —, bet tas cits man iznāca tāds maziņš un tieviņš, tikko saredzams.

ANDARTE. Vārds nemaz nav jāparaksta. Pietiek, kad paveik trīs krustus.

ANDREJS *abu stražņiku un ūradņika pavadībā iznāk no saimnieku gala*. Jūs — tur — priecājaties tagad, ka mani metīs tumšā cietumā, ka mani vazās pa noziedznieku soliem, ka mani varbūt notiesās; bet zinat: es esmu nevainīgs... nevainīgs!...

URADŅIKS. Pašol, nepļāpā!.. Šis nevainīgs!.. Visi zagļi un dedzinātāji ir „nevainīgi“ — pēc pašu apliecības. Vedat viņu uz pagasta namu.

MALE *ienāk pa ķēķa durvīm; apstājas izbrīnījusies*. Andrej, kas tas?... Ko tas nozīmē?..

URADŅIKS. Jaunkundze, jums tagad būs jāmeklē cits puisis.

MĀLE. Kā tā?

URADŅIKS. Šito mēs ņemam sev līdzī.

MĀLE. Bet kamdēļ?.. es nesaprotu.

URADŅIKS. Mums ir skaidri pierādījumi, ka viņš vainīgs muižas šķūņa uguns pielaišanā.

MĀLE *spēcīgi*. Nav taisnība, uradņika kungs! Nav taisnība! Andrejs ir nevainīgs. Ja kāds pret viņu izteicis ko sliktu, tad tas ir noticis vai nu aiz nezināšanas, vai arī aiz naida, aiz atriebības. Andrej, ko viņi no tevis grib? Saki, ka esi nevainīgs!..

URADŅIKS. To jau viņš mums teica, bet kuņš lai viņam to tic?

MĀLE. Andrej, saki viņiem taisnību! Saki, kur tu biji!

ANDREJS. Es to nedarišu. To neprasa no manis!

MĀLE. Tad es to darišu tavā vietā.

ANDREJS *strauji*. Jaunkundze, jūs nedrīkstat to teikt. Es jums to aizliedzu. Jaunkundze!..

MĀLE. Bet es tomēr teikšu. Uradņika kungs, laižat viņu vaļā! Viņš nava vainīgs, jo viņš pavadīja visu izgājušo nakti pie manis — manā istabā.

Visi ļoti pārsteigti.

ANDREJS. Jaunkundze!..

MĀLE. Jā, Andrej, paliec mierīgs! Es zinu, ko es daru. Es apzinos pati, cik daudz es sev ar to kaitēju. Tagad visi ciema puikas rādīs uz mani pirkstiem. Bet es nevaru citādi. Es nevaru pieļaut, ka tev, nevainīgam, jācieš, ka tevi vazās pa cietumiem. Tad labāk lai šķīst mans gods, nekā tavš, jo mans gods vēl glābjams.

URADŅIKS *sajucis*. Es to nezināju.

ANDĀRTE. Tā ir traka!.. Nudien, traka!..

ANDREJS. Jaunkundze, ko jūs darāt? Nē, ko jūs darāt?.. Patiesi, to es no jums nebiju sagaidījis.

MĀLE. Vai tu manis nepazīsti?.. No manis var visu ko sagaidīt.

URADŅIKS. Jaunkundze, to es nezināju.

MĀLE. Uradņika kungs! Viss var būt, ka kāds aizgājušo nakti mūsu sētā ieskrējis. Bet kā viņš varēja ieskriet, tā viņš varēja arī izskriet. Un baronam ir ienaidnieku diezgan.

URADŅIKS. Jā, tas tiesa, jaunkundze.

MĀLE. Meklējat vainīgo citur. Un lai dievs jums palīdz viņu labi drīzi atrast. Mēs arī priedsimies jums līdzī.

URADŅIKS. Jesli djelo takovo, to eto sovsem drugoje djelo. Tad lūdzu mūs atvainot. Jūs zināt — amata pienākums...

MĀLE. Nekas, uradņika kungs! Es to saprotu. Un cilvēks var dažkārt maldīties... Atnākat kādreiz pie mums ciemā, apmeklējat mūs, ncesat lepni. Man šķiet, ka mēs esam veca gala radi vēl.

URADŅIKS. Paldies, jaunkundze, par icaicinājumu. *Palocās.* Atvainojiet! Man tas tik nepatīkami. Amata pienākums. Dolg službi. *Piespiesti smeļ.* Služba — ne družba. *Palocas.* *Uz stražņikiem.* Iesim...

MĀLE. Ar dievu, kungi!

Uradņiks un stražņiki aiziet.

ANDĀRTE. Tāda nekauna!.. Kāda figulante! Tā mūs vilt un mānīt!.. Vazā mūs visus aiz deguna... *Nikni.* Čipu, celies augšā!.. Es domāju — nu ir diezgan slinkots.

ANDREJS. Jaunkundze, kā lai jums pateicos?.. Tā ir uzpurēšanās. Tas ir varoņdarbs. Es jūtos jūsu parādnieks. Kā lai es jums to atmaksāju?

MĀLE *kaunīgi* — *vēlīgi.* Tas stāv jūsu ziņā.

ANDREJS *saņem Māles roku.* Aizmirstat, ka es jūs vakar tā sāpināju. Es jūs nepzinu. Es nepratu jūs cienīt. Tagad es skatos uz jums citādi.

MĀLE *sasliģst pie Andreja krūts.* Andrej, to es no tevis gaidiju. Tā ir vienīgā atmaksa, ko tu man vari dot.

ANDREJS. Bet jūsu tēvs?..

MĀLE. Viņš grib to, ko es gribu. *Laimīga.* Ak, nerūpējies jel par velti! *Apķer Andreju un bučo.*

Priekšgars.

TREŠAIS CĒLIENS.

Plaša istaba saimnieku galā, ar logu un stikla durvīm dibenā, uz dārzu. Vienos sānos durvis uz citām saimnieku istabām, otros — durvis uz ļaužu galu. Stūrī uz saimnieku istabām liels, dzeltenī pulēts trauku skapis, stūrī uz ļaužu galu Andreja gulta ar grāmatu plauktu pie sienas. Istabas vidū apaļš galds, apklāts baltu galdautu. Uz galda vāze ar puķēm. Loga priekšā puķu galdiņš ar puķēm. Svētdiena; jautra vasaras saule iespīd pa logu un durvīm.

Māle gaišā, dieglā tērpā, rudzu puķēm matos, rokā saules sargs. Andrejs un Viktors ienāk no dārza.

MĀLE *noliek saules sargu.* Tas bija glīti!.. Tāda izstaigāšanās...

VIKTORS. Skaisti! Debešķīgi!.. Kad cilvēks tā savus desmit mēnešus nosēdējis pilsētas mūros, tad tikai viņš sajūt, ko nozīmē „daba“. Neatminos to dienu, kad būtu juties tik brīvs, tik spirts un jautrs kā šodien.

MĀLE. Un tu, Andrej?

ANDREJS. Laiks ir ļoti jauks.

MĀLE. Un tas ir viss!.. Tu negribi tā ar visu sparū pakļēties uz augšu un uzlelot.

ANDREJS. Es baudu tos priekus ik dienas.

VIKTORS. Vai paēdis saprot, ko nozīmē — būt neēdušam.

MĀLE. Es nebūt neesmu slinka pēc savas dabas; bet tomēr sajūtu īpašu prieku, kad atnāk svētdiena un kad varu tā pastaigāt brīvā pa dārzu, pa laukiem — apskatīt...

ANDREJS *paņem no plaukta grāmatu, nosēžas pie loga un lasa.*

VIKTORS. Bet ir arī ko skatīt, ko priccāties!.. Jūsu lauki!.. Vakar izbraucu visu pagastu... Vienīgi muižai tāda labība kā jums.

MĀLE. Mūsu lauki nav slikti. Bet mēs viņus arī kopjam. Zeme grib, lai viņu mīlo, lai viņu lutina... Tad viņa top pateicīga, ir devīga.

VIKTORS *iesmēķē cigareti.* Tad nu taisīsi gan lepnas kāzas — uz tik labām izredzēm...

MĀLE. Andrejs negrib nekādas dzīres. Tēvs arī — slimš... Bet bez nekā taču nevarēs...

VIKTORS. Jā, jā! Izbrūvējat labu alu un ieaicinat labi daudz zemju skuķu. Es gribu māsas kāzās tā krietni nodzerties tēvu tēvu miesta un padzīvot ar lauku zeltenēm. *Smie damies.* Kā man patīk daba!..

MĀLE *atņem Andrejam grāmatu.* Nu, ko tu tur mūžam guli — savās grāmatās? Runā!

ANDREJS. Ko lai es runāju?

MĀLE. Kā tu sapulcēs zini ko runāt?

ANDREJS. Tā ir cita lieta.

VIKTORS. Tad viņš sameklē pa grāmatām un izmācās no galvas.

MĀLE *jautra.* Tev šovakar arī jāiet uz sapulci...

ANDREJS. Jā, mīļā.

MALE. Un tu iesi?

ANDREJS. Kamdēļ nē?

MALE. Bet ko tu teiktu par cilvēku, kuŗš griež sev tīšām pirkstā?... Tu teiktu: „Tas ir prātā jucis“. *Smiedamās.* Viktor, Andrejs grib iet šovakar uz kalpu sapulci. — Tas tik būtu jauki — redzēt, kā viņš skubina saxus pūšus, lai rīt vairs neiet pie darba.

VIKTORS. Un kad viņi rītu neies pie darba, tad Andrejs izvilks no kabatas savu burvju zizli, Marksa manifestu, un uzsauks: „Galdiņ, klājies!“... Un tūliņ galds būs klāts visgardākiem ēdieniem un dzērieniem un Andrejs tur mielosies ar saviem pūšiem — brālīgi apkampušies.

ANDREJS *pikti*. Lai otru izsmietu un izmēdītu — nemaz nav jāiet mācīties augstskolā. To var ikkatrs...

VIKTORS *laipnāk*. Nu, nekas! Nepiktojies jau! Es gribu ticēt, ka tavi mērķi un ideāli ir cēli un lieli. Bet vai tu patiesi zini, ka ceļš, pa kuŗu tu savus „brāļus“ gribi vest, jau ir tas pareizais un ved uz laimi? Vai sēdams viņu sirdīs nemieru un neticību, tu viņus drīzāk nepadari nelaimīgus?..

ANDREJS. Bet pa to ceļu mums būs jāiet tomēr — agri vai vēli...

VIKTORS *lielīgi*. Es ar' mazliet pazīstu Marksu — pazīstu varbūt pat drusku vairāk nekā daudzi mūsu izdaudzīnātie marksisti...

MALE *smiedamās*. Tu jau ar' biji liels sociālists, ģimnazists būdams...

VIKTORS. Tā tāda bērnu slimība. Tā jāizguļ katram, kam cik necik sirds krūtīs un kas nepazīst vēl dzīvi.

MALE. Un kas to izgulējis reiz, tam tā vairs nepielīp...

VIKTORS. Atzīstos, ka es ieskatu arī tagad vēl Marksu par dziļu domātāju. Bet... bet... viņš ir ļoti vienpusīgs. Dzīve nav tik vienkārša kā Marksa vēsturiskais materiālisms. Dzīve ir mīkla, dzīve ir neatrisināma problēma. Dzīve ir sarežģīts notikumu juceklis, kuŗā mazs, necīgs atgadījums spēlē bieži noteicēja lomu.

ANDREJS *stingri*. Dzīvē nav mazu, necīgu atgadījumu, jo dzīvē nav nekādu gadījumu. Dzīvē viss notiekas pēc saviem stingriem likumiem.

VIKTORS *nicīgi smeļ.* Atkal kaut kas no galvas iekalts — kā dogma. Cik skaisti „les extrémités se touchent“. Patiesi! Vai jūsu lielākais ienaidnieks, baznīca, nesaka tāpat? „Viss notiek pēc dieva gribas un prāta“... Bet ja tu esi tāds fatālists, ko tad tev velti cīnīties?... Nāks tas, kam jānāk...

ANDREJS. Bet nenāks tik drīzi, kā to vēlamies, ja necīnīsimies, ja negatavosim tam ceļu, ja to nevedīsim...

MĀLE. Ak, nu!.. Nesākat jel tādus garlaicīgus strīdus ar visādiem svešvārdiem! Tad jau labāk saspēlēt kārtis...

Ienāk Purmals un Purmaliete.

PURMALS. Dievs palīdz iekšpusē!

MĀLE *uzceļas no krēsla.* Purmalu tēvs ar Purmalu māti... Tas ir jauki, ka jūs atnācāt! *Iet ienācējiem pretī un bučo tiem rokas.*

PURMALIETE *nepieļaudamās.* Meitiņ, tā nē, tā nē! *Glau da Mālei galvu.* Cik tu esi laba un glīta.

ANDREJS *arī iet ienācējiem pretī un sasveicinās.*

PURMALS *draud ar pirkstu.* Pārgalvji, kā viņi mūs jokoja!

PURMALIETE *laimīga.* Īpaši Andžus... Ak tu!.. Tā izlikties!.. Un slēpt no vecākiem... Vai tā ir labi?..

PURMALS. Viņam jau laikam tas bij omā, kad gāja no mums projām. Kur tu viņu sapratīsi?

MĀLE *ved Purmaļus pie galda.* Lūdzu, vecāki, sēžaties šeit!.. Kamdēļ Anna nenāca jums līdzī?

PURMALIETE *nopūšas.* Annai bij jāpaliek mājā par sētas uzraugu.

MĀLE. Kur tad Mare? Vai viņa vairs nav pie jums?

PURMALS. Nav, tā jau ir tā lieta. Kauns tīri teikt. Nesmu savu mūžu to piedzīvojis.

PURMALIETE. Domājām, šogad būs vieglāki, jo salīgām otru meitu. Nu iznāk pavisam slikti. Andrejs mums tā izdarīja. Tagad atkal Mare. Nezinām, ko iesākt.

PURMALS. Kad Anna ar Andreju vēl bija mazi, mēs taču arī turējām svešus gājējus. Tie dzīvoja pie mums gadu gadiem. Tagad lūdzu dievu, lai gājējs pie tevis nodzīvo dažus mēnešus. Īsteni gājēji!..

PURMALIETE. Nez' ko iedomājusies, ko ne! Mūsu ēdiens esot slikts. Bet ko tad mēs paši ēdam? Vai mēs neēdam to pašu ēdienu?

ANDREJS. Māt, bet tas jūsu ēdienu nepataisa labāku, ka jūs paši ēdat viņu līdzī. Kam krietni jāstrādā, tam vajadzīgs arī krietni paēst. Marei bij jāstrādā arī vīriešu darbi.

PURMALS. Krietni jāstrādā!.. Vai agrāk nebij krietni jāstrādā?.. Kad vēl kūla ar zirgiem?.. Kad bija jāiet muižas darbos?.. Un ko tad ēda?.. Gaļu dabūja redzēt tikai lielos svētkos.

PURMALIETE. Un kādas algas — tagad? Tīri briesmas! Vienkāršai kalponei 80 rubļus... Kas to dzirdējis? Kad es biju jauna meita, kalpones vairāk nepelnīja kā 8 rubļus.

PURMALS. Kur lai to ņem? Vai tagad aug rudziem trīs vārpas?

VIKTORS *aizsmēķē jaunu cigareti.* Jā, saimnieks tas cēr-pamais, tas tiesa! Tam jādod uz visām pusēm — ir kungam, ir kalpam.

MĀLE. Tad jums ir gan slikti, Purmalu tēv!.. Māja taču nevar pastāvēt bez strādniekiem. Bet vai jūs nevarētu ieņemt Annai iegātņi? Tāda branga, strādīga meiča? Tīri žēl!..

PURMALS. Nav, negādās. Nava tas skaistums. Un naudas arī nav. Tagad visi tik meklē bagātas.

PURMALIETE. Mēs gribam Andrejam atdot Purmalus.

PURMALS. Jā, mēs paliekam par veciem, par nespēcīgiem. Purmali prasa spēka pilnus saimniekus. Ja Andrejs neņem Purmalus, tad es viņus atdošu šēpat Čipum. Tas jau viņus grib tikpat kā ēst.

PURMALIETE. Ej nu! Atdot svešam savu tēvu tēvu artu zemes stūrīti...

MĀLE *pieiet pie skapja un izņem pudeli un glāzes.* Dzerat, vecāki, glāzīti vīna. Tas stiprina un palīdz aizmirst rūpes.

PURMALS. Vīnu?.. Vai tas nebūs par lepnu.

MĀLE *smej.* Nedomājat, ka jau kāds ārzemes šampanietis!.. Tas ir no āboliem manis pašas darināts. *Lej glāzēs.* Lūdzu, Purmalu tēv! Lūdzu, Purmalu māt!

PURMALS *dzer un plakšķina lūpas.* Patiesi! Vīns kas vīns.

PURMALIETE. Cik salds!.. Kā sirups!.. Un to jūs pati taisījusi?..

MĀLE. Ietaisu katru gadu līdz 200 pudeļu. *Iet pie skapja.* Še būs kringēliši uzkodam. *Liek uz galda.*

PURMALIETE. Tad mums būs gan gudra vedekla! Prot ir vīnu taisīt.

MĀLE. Dzerat vēl vienu! *Ielej.*

PURMALIETE. Vai, meit! Tad mēs piedzēsimies!..

MĀLE. Ko niekus! No tā jau neskurbst. Tā jau ir zaļte ar ūdeni. Andrej, Viktor, dzēsim mēs arī! *Ielej.* Dzēsim līdz dibenam! *Dzē.*

PURMALIETE *izdzērusi.* Vai, man jau sāk reibt!

PURMALS *glauda galvu.* Man arī sāk mesties silti.

MĀLE. Attaisīšu logu. Jūs — sakarsuši nākdami.

PURMALS. Tas gan būs tiesa. Mēs ātri nācām.

MĀLE. Man vēl ir jāņogu vīns no aizpērnā gada. Tas jums, Purmalu tēv un Purmalu māt, jānomēģina. Viktor, atnāc man līdz uz pagrabu. Paraudzīsim, vai nevar kādu pudelīti atkorķēt. *Iziet ar Viktoru laukā.*

PURMALS *glauda galvu.* Man patiesi iekāpa galvā, jūtu, ka esmu jau brangi iesilis.

ANDREJS. Tēt, nevajaga dzert, ja sajūti, ka ir par daudz.

PURMALS. Par daudz?.. Es nesaku, ka man par daudz. Es saku, ka man karsti.

PURMALIETE. Vecīt, runā tagad ar Andreju par tiem Purmalim.

PURMALS. Jā, dēls! Tu taču viņus ņemsi?

PURMALIETE. Kā nu neņems — savas tēvu tēvu mājas?..

ANDREJS. Jūs manu atbildi jau zināt.

PURMALS *aizskarts.* Māte, nu tad mums cits nekas neatliek, kā atdot Purmalus Čipum. Tas jau viņus grib tikpat kā ēst. *Rūgti.* Raugi, māt, kāds mums dēls! Vecāki viņam dāvāt dāvā savu mantojumu, viņš neņem, lepni atraida... Nekas, nekas! Čipus man dos krietnu abstrakti un bez tam katru gadu zināmu gobu. To viņš man solīja.

PURMALIETE *slauka acis.* Nicināt vietīņu, kur pats dzimis, uzaudzis!.. atdot svešiem...

PURMALS *nikni smej.* Kas viņam tagad liesie Purmali, kad jau tikpat kā rokā treknie Dižūdru lauki?

PURMALIETE. Lai ar!.. Vai tad viņš nevarētu saimniekot abās vietās?.. Cik tālu tad Purmali un Dižūdri ir vieni no otriem? Un naudas arī tagad netrūks. Varētu ierīkot pa tai jaunai modei — ar supuriņiem un mašīnām.

ANDREJS. Kur man ir kāda nauda?

PURMALS. Tik bagāta sieva, mans dievs!..

PURMALIETE. Sievas nauda, vīra nauda... Vai tas nav viena alga?..

ANDREJS. Bet lūgties neiešu.

Māle un Viktors ienāk ar pudelēm rokā; noliek tās uz galda.

MĀLE. Kamdēļ jūs, Purmalu māt un Purmalu tēv, tādi noskumuši?.. Andrej, vai tu?.. Vai viņš, jūs kā apbēdināja?

PURMALS. Nekas... Mēs tikai fāpat.

MĀLE *laipna*. Nomēģināsim šito vīniņu, tas ir mans labākais! Tas dod spirtu un jautru garu.

VIKTORS *braši*. Tas ielej tikpat kā jaunas asinis. *Attaisa vienu pudeli un lej glāzēs*. Iemetīsim!.. Uz rudens bagātību, saimniek. *No šī brīža Viktors ir pret Purmalu sevišķi laipns un uzmanīgs.*

PURMALS. Nez', vai Čipus mājā.

MĀLE. Domāju — nē. Ko jūs no viņa?..

PURMALS. Andrejs Purmalus negrib...

MĀLE. Andrejs negrib?.. Ak, ko niekus!.. Gan viņš gribēs... Tā tik' tāda izruna.

PURMALS. Bet mēs nevaram gaidīt: jāmaksā bankā. Mūs sviež laukā!..

MĀLE. Jūs sviež laukā! Nu tad es paņēmu Purmalus. Es samaksāšu arī jūsu parādus. Nebēdājat it nekā. Nē, nē!.. Es to nepieļaušu, ka jums būtu jāiziet vecuma dienās no sava iemīļota kaktiņa. Andreja vecāki un mani — kāda tur starpība?..

PURMALIETE *saķer Māles roku*. Meitiņ, kāda tev zelta sirds!

PURMALS *priecīgi*. Es jau tūlīt domāju, ka man jārunā labāk ar tevi. Tu esi par Andreju daudz prātīgāka.

MĀLE *smej*. Vai dzirdi, Andrej?.. Un tas laikam tiesa. *Nem glāzi*. Tagad, mīļie, sadzersim! Līdz dibenam!.. Domāju, tagad nav par grēku, ja arī iedzer kādu lāsīti vairāk.

VIKTORS. Tas neskurbina, tas ir sīrups. *Piesīt pie Purmala un Purmalietes glāzēm*. Sveiki! Līdz dibenam.

PURMALS. Jā, tagad var iedzert. Sveiki! *Dzer*.

PURMALIETE *nomēģina*. Patiesi. Tas ir vēl saldāks nekā sīrups... Lai tik salda būtu visa jūsu dzīve. *Dzer*.

ANDREJS *pieiet pie Māles un spiež viņai roku*. Daudz prieka tev no Purmaljiem nebūs, varu tik to tev pasacīt, bet vecāku dēļ — daudz paldies!..

MĀLE *pašapzinīgi*. Nebēdā!.. Pēc desmit gadiem tu vairs Purmalus nepazīsi.

ANDREJS. Gribētos tev labprāt ticēt.

Ienāk Zvaigzne.

MĀLE. Ā, Zvaigznes kungs!.. Tas ir jauki!.. Mums šodien laimīga diena.

ZVAIGZNE *dzīvi*. Ko es šodien dzirdēju baznīcā?.. Tas ir skaisti! Tas ir skaisti!.. *Spiež Mālei un Andrejam sirsnīgi roku*. Visa draudze sakustējās, saligojās, kad mācītājs jūs svieda pār kanceli.

MĀLE. Varu iedomāties, kāds tas dažam bija pārsteigums.

ZVAIGZNE. Kā, jūs paši nebijāt baznīcā? Skatījos visapkārt — neieraudzīju.

MĀLE. Andreja vaina, nebrauca līdzī.

ZVAIGZNE *pavīpsnā*. Es arī vienu laiku negāju baznīcā. Bet baznīca ir laba lieta — uz zemēm.

MĀLE. Taisnību sakot, patei arī tā īsti negribējās braukt. Lai ļaudis, mutes atplētuši, tevi tur apbrīno. Jūs zināt, kā tādās reizēs tas mēdz būt.

VIKTORS *smej*. Mana māsa baidījās, ka viņas atraidītie pielūdzēji tai nesarīko par daudz skaļas ovācijas. Pie baznīcas tas neklājoties...

MĀLE. Tu gribi mani piezobot, bet taisnība tā ir.

ZVAIGZNE. Nevarēju nociesties neatbraucis tūlī pie jums.

MĀLE. Lūdzu, sēžaties šeit! *Ielej vīnu*. Pamēģinat manu fabrikātu. *Ielej arī Purmalam un Purmalietei*. Dzersim visi!

ZVAIGZNE *sasveicinās ar pārējiem*. Tas ir labi. Es ar' ieraudzēju katru gadu savu simts pudeļu, tā sakot, dzimtenes rūpniecības labā, — lai dotu citiem labu piemēru. *Dzeļ*. Cik bieži mums nenotiekas — dievs mantu devis, nezinām, kur likt. Un viņa aiziet bojā, sapūst neizlietota.

VIKTORS. Noskatījos vakar braukdams. Jums tagad plašākais augļu koku dārzs visā apgabalā.

ZVAIGZNE. Taisni trīs pūravietas.

VIKTORS. Bet vai tas atalgosies, Zvaigznes kungs? Ierīkot un uzturēt tādu dārzu, kad jau tagad, kā jūs paši izsakāties, nezinām, kur likt mantu...

ZVAIGZNE. Bet vai jūs domājat, ka tas mūžam nemainīsies?.. Es, no savas puses, esmu stipri pārliecināts, ka mūsu skaistie un smaršīgie āboli būs drīzi ne vien iecienīta delikatese Pēterburgas un Maskavas bagātnieku namos, bet ceļos arī, kā labi ieredzēti viesi, uz Vakareiropu. Tā lieta tikai jāorganizē.

VIKTORS *ielej oīnu*. Purmalu tēv, Purmalu māt, iedzersim!
PURMALS un PURMALIETE *dzer*.

ZVAIGZNE *uz Māli un Andreju*. Taisnību sakot, es atbraucu pie jums darišanās.

MĀLE. Par piemēru?

ZVAIGZNE. Par piemēru pirmām kārtām: $\frac{1}{0}$ ceru, ka Purmala kungs nekavēsies iestāties mūsu lauksaimniecības biedrībā.

ANDREJS. Neesmu par to vēl domājis.

ZVAIGZNE. Domāt? Kas tur tik daudz ko domāt? Mums tik daudz darba un tik maz to darītāju, ka katrs kaut cik spirtāks cilvēks mums ar zeltu neatsverama manta. Un jūs taču nevarat liegt, ka mūsu biedriba nekalpotu labiem mērķiem.

ANDREJS. To es nesaku.

ZVAIGZNE. Mūsu biedrībai ir ļoti plaši statūti. Tur var sastrādāt ļoti daudzpusīgi.

ANDREJS. Bet man liekas, ka jūsu biedriba kalpo ļoti šaurai sabiedrības daļai.

VIKTORS *ironiski*. Purmalam jāziedo savi spēki citiem, plašākiem un augstākiem mērķiem.

ZVAIGZNE. Es Purmala kunga ieskatu pazīstu un tos ļoti cienu. Arī es biju savā laikā karsts Purmala ideju piekritējs. Ne par velti man bija jāzaudē sava skolotāja vieta.

VIKTORS. Bet jūs esat cilvēks ar prātu. Pirkstus vienreiz apdedzinājis, jūs teicāt: diezgan!

ZVAIGZNE. Es protu piemēroties apstākļiem. Ieskatīju — ja skriešu ar pieri pret mūri, kas tad būs? Nevis mūris sadrups, bet mana piere sašķīdīs. Esmu aprēķinātājs. Biju pazaudējis vietu un maizi. Augstākā pusē skatījās uz mani ar neuzticību. Dabūt citu vietu bija neiespējami. Ko darīt?.. Vai laisties pāri uz Ameriku, kā to dara tūkstošiem?.. Ak, tā Amerika jau arī pilna!.. Es tā ne! Es paliku dzimtenē un mainīju vienīgi „kursu” — tā, nedaudz... Man bija simti astoņi sievas naudas. Iepirku Laipgalus, un esmu tagad zemkopis.

MĀLE. Un kāds zemkopis!.. Citiem, daudz vecākiem, zemkopjiem par priekšzīmi.

ZVAIGZNE. Esmu kustīgs un novērotājs. Protu uzķert laika garu, novērot laika prasības. Es protu piemēroties apstākļiem.

VIKTORS. Un jums nemaz nav jānožēlo, ka zaudējāt to reiz vietu. Jūs esat tagad pats savs kungs.

MĀLE. Jūs, Zvaigznes kungs, dzīvojat tagad daudz labāk un bezrūpīgāk, nekā par skolotāju būdami.

ZVAIGZNE. Esmu ļoti apmierināts, pat laimīgs. Jūtu sevi lielisku enerģiju un gribu strādāt — ne vien savas šaurākās saimniecības robežās, bet arī ārpus tās. Celt, nest — vilkt uz priekšu visu mūsu sadzīvi. Esmu kustīgs. Esmu novērotājs. Mūsu nemieru gadi bija iekšēju piedzīvojumu un pārdzīvojumu bagāti. Man liekas, ka tagadne ne mazāk bagāta — sevišķi priekš mums, zemkopjiem. Mūsu lauksaimniecībā patlaban iestājies jauns, ļoti interesants kustības laikmets. Viņa, tā sakot, pārdzīvo šinī brīdī iekšēju lūzumu. No vecām, iemītam tekām viņa spēji pāriet uz jaunām, racionālām, ņemot paraugus no Vakareiropas. Mūsu konservatīvā zemniecība tapusi piepeši liela modernās zinātnes cienītāja un cenšas ar to apaugļot savu darbu. Sakat, Purmal, vai beigu beigās arī tā nav revolūcija? Vai tas nav 1905. gada angļis un turpinājums, zināms, citādā formā?.. Man liekas, ka jums nemaz nebūtu jāpardod savi ideāli, ja arī jūs drusku mainītu savu kursu un iebrauktu rāmākos ūdeņos. Saka: rāmi ūdeņi esot dziļāki.

VIKTORS *aplauž.* Bravo!.. Es jums pilnīgi piekrītu. Kamdēļ skriet ar pieri pret mūri, ja mūrim var apiet apkārt.

MĀLE. Andrej, tu iestājies gan tajā biedrībā. Vai ne?.. Es arī iestāšos.

ZVAIGZNE. Nekad vēl biedrības nav spēlējušas mūsu sadzīvē to lomu, kuŗu viņas sāk spēlēt tagad, bet kuŗu viņas spēlēs vēl jo vairāk nākotnē. Un pirmo vietu te ieņem un ieņems arvienu vairāk lauksaimniecības biedrības. Un tas ir saprotami. Racionāli nostādīta lauksaimniecība prasa kolektīvu, kopēju darbu un kolektīvu kapitālu. Vienīgi caur biedrošanos mēs esam spēks. Vai ne, Purmala kungs? „Viens priekš visiem, visi priekš viena“ — tāds ir arī jūsu lozungs. Tad labi! Rīkosimies pēc šī lozunga viņa visplašākā nozīmē. Iestājaties mūsu biedrībā! Strādāsim kopīgi! Kas mums neizdevās ieroču cīņā — raudzīsim to panākt mierīgā darbā.

ANDREJS *gausi.* Man vēl jāpadomā.

VIKTORS. Viņam tā domāšana sokas ļoti gausi.

MĀLE. Viņš iestāsies: es viņu pierunāšu.

ZVAIGZNE. Saka, saimnieks un kalps esot divas šķiras ar pretējām interesēm. Negribu to noliegt, Bet kurš var apstrīdīt, ka viņiem nebūtu arī daudz kopēju saišu? Ja mūsu saimnieki būs turīgāki, varēs iegādāt labākus darba rīkus, mašīnas, mākslīgus mēslus, vai tad arī viņu gājējiem nebūs labāk? Bez šaubām! Man ir veca dzīvojama ēka. Kalpi, puiši, meitas — guļ vienā istabā. Es būtu labprāt cēlis jaunu māju un ierīkojis to arī priekš gājējiem, pēc visām jaunlaiku prasībām. Arī algas es būtu viņiem labprāt palielinājis. Bet — man nav, neiznāk.

MĀLE. Pilnīgi pareizi, Zvaigznes kungs.

PURMALS *iereibis*. Vēl palielināt gājējiem algas! Nē, es tam nepiekrītu.

MĀLE. Viktor, tu neaizmirsti ieliet — ciemiņiem.

VIKTORS *ielej*. Purmal papu, lai viņi strīdas, — kas mums tur daļas? Mēs jau abi no tām saimnieku raizēm esam vaļā. Iedzersim labāk.

PURMALS *nomierinās*. Es tik tā, ka nevajaga dot gājējiem tās lielās algas. Redzēs, ko tad viņi darīs? Vai nenāks saimniekus lūgties? *Dzer*.

VIKTORS. Tā es ar' domāju.

ANDREJS *gausi*. Saprotama lieta, ka saimnieki, tikuši pie lielākas turības, varēs vieglāki uzlabot savu gājēju dzīves un darba apstākļus. Bet vai viņi to darīs?... Strādnieku nepiepiesti, viņi to nedarīs.

ZVAIGZNE. Bet no skopuļa jūs vēl kaut ko dabūsit. Ko jūs ņemsit no tāda, kam nekā nav?

VIKTORS. Taisnība.

ZVAIGZNE. Jūs zināt — sociālismam jāiet caur kapitālismu. Kā jūs gribat vest strādnieku pie šķiras apziņas, kur kapitāls vēl neattīstīts, kā pie mums? Attīstīsim papriekš kapitālu. Tad radīsies arī apzinīga strādnieku šķira.

ANDREJS. Strādnieku šķira mums ir — trūkst tikai apziņa.

VIKTORS. Bet ka saimniekam būtu jāattīsta savu kalpu šķiras apziņa, to es nesaprotu. Man liekas, tā ir pat nodevība, nodevība pret savu šķiru — kalpot pretējas šķiras interesēm.

ANDREJS. Bet, studenta kungs! Strādnieku šķira nes uz saviem kamiešiem visu sabiedrību un arī jūs un visus saim-

niekus. Viņai kalpodami, mēs kalpojam progresam un visai cilvēcei. Mēs tagad sludinām šķiru cīņu, bet mūsu gala mērķis, mūsu ideāls ir — šķiru iznīcināšana visas cilvēces labā...

VIKTORS. Urā!.. Nu viņš reiz izbrauca ar visu savu smago artileriju... Ak, tad tamdēļ jūs sludināt šķiru cīņu — lai šīs šķiras viena otru iznīcinātu!.. Labs ir! Kad jau cīņa, tad cīņa!.. Mūsu rokās ir zinātne un nauda: modernas kara mākslas galvenie ieroči. Es saku: jūs paspēlēsiet...

ANDREJS. To redzēsim!.. Vismaz no tāda pretinieka kā jūs mēs nebīstamies, jo jūs jau neprotat pat kārtīgi domāt.

ZVAIGZNE *iekrizdams starpā un mierinādams*. Nu, kungī, neuzbudinaties! Nebija jau tik ļauni domāts. Mēs jau tik tā pārrunājām. *Smiedamies*. Mēs jau nesēžam valsts domē. *Pret Viktoru*. Bet jums ar' nevajadzēja izbraukt ar savu smago artileriju. Mierīgā darbā daudz vairāk kas panākams, nekā skandinot ieročus.

VIKTORS. Viņš mani kaitināja. *Pret veco Purmalu*. Iedzēsim, Purmalpapu! Lai viņi strīdas, ne mūsu cūka, ne mūsu druva. *Ielej, un abi ar Purmalu dzer*.

ZVAIGZNE *skatās pulkstenī*. Tagad pāriešu uz sava apciemojuma galveno nolūku.

MALE. Un tas būtu?

ZVAIGZNE. Redzat, jums ir lielākā māja pagastā. Manējā arī viena no lielākām. Un mūsu saimniecības ieslavētas visā apkārtnē par priekšzīmīgām... Jā, pūlāties, tas tiesa! Un panākumu, paldies dievam, netrūkst... Bet redzat — mēs saņiegtum katrā ziņā vēl daudz lielākus panākumus, ja rīkotumies kopīgi... īpaši, kas attiecas uz piena un piena produktu izstrādāšanu un pārdošanu.

MALE. Jūs gribat dibināt kopmoderniecību — kāda, par piemēru, ir mūsu kaimiņiem mežiniekiem?

ZVAIGZNE. Apmēram, jā — tikai plašāki...

MALE. Es jau arī pati esmu domājusi, ka tāds pasākums nebūtu pelāms. Tā savrūp rīkojoties neiznāk nekas prātīgs. Pilsēta tālu, laika maz. Nevar katru dienu braukt, un produkti bojājas.

ZVAIGZNE. Tātad jūs ar mieru piedalīties?

MALE. Ja Andrejs ir ar mieru — es labprāt. Andrej, tev nav nekas pretī, ka mēs piedalāmies?

ANDREJS *domīgi*. Kas man lai tur būtu pretī?

ZVAIGZNE. Tad jau skaisti! Man vēl daži saimnieki ir pieteikušies. Mums šovakar sapulce. Tad jums katrā ziņā jābrauc man līdz. Apspriedīsim to lietu kopīgi. *Berzē priecīgi rokas.* Tas ir skaisti! Tas ir skaisti! Tas būs uz reizi vesels milzu solis uz priekšu — kolektīvā darbā, racionālā lauksaimniecībā, dzimtenes turībā un labklājībā.

MĀLE *mīli.* Andrej, mēs brauksim...

ANDREJS *vilcinādamies.* Bet tad jābrauc tūlīņ...

MĀLE *slepeni zmīn.* Jā, jā! Tūlīņ... Saprotams...

VIKTORS *aplaudē Zvaigznes.* Jūs tomēr esat smalks agitators. Uz to mēs iedzersim! *Pilda glāzes.*

MĀLE *smej.* Vai viņš maz runājis — mītiņos?

ZVAIGZNE. Ak, es trīcu un tvīkstu dažreiz pie visas miesas — aiz iekšēja uztraukuma, aiz prieka... kad to tā iedomājos. Mēs tomēr ejam pretī gaišai nākotnei! Bez šaubām!... Holande bij pirmā, kuŗa deva piemēru citām, arī lielām tautām — sīkgruntniecības apvienošanā, visādu kopuzņēmumu reālizēšanā, racionālas lauksaimniecības nodibināšanā un izplatīšanā. Progresā vilnis iet uz austrumiem. Pēc Holandes nāk Dānija. Bet Dāniju — es esmu stipri pārliecināts — drīzi pārspēs un viņas vietu ieņems mazā, niecīgā, līdz šim pat vārda pēc nepazīstamā Latvija. Gadu simteņus kalpinātais un vārdzinātais latviešu zemnieks — saimnieks, būs piepeši kļuvis kultūras un progresā karoga un lāpu nesējs... Vai tas nav lieliski?..

VIKTORS. Zvaigzne, jūs runājat tik aizgrābti un pārliecināti par mūsu zemniecības nākotni, ka arī man uznāk kāre palikt par zemkopi. Kad būšu izstudējis un būšu vinnējis kādu krietnu prāvu un pelnījis tūkstoši desmit, tad lai iet advokātūra kaktā. Tad nopirkšu labas zemnieku mājas un ierīkošu — cāļkopību!.. Uz to mēs iedzersim, Purmalpapu! *Ielej.*

ZVAIGZNE *uzceļas no krēsla.* Tātad jūs brauksit man līdz...

MĀLE *arī uzceļas.* Jā, jā! Tūlīņ!.. Iekodīsim tikai pāpriekšu drusku palaunaga... Purmalu tēv, kamēr meitas te uzliek galdu, ieiesim otrā istabā, nobeigt mūsu darīšanu. Gribu par jums rūpēties un gādāt kā par saviem miesīgiem vecākiem, tur nav vārdam vietas. Bet es domāju, jums labāk

patiks, ja Viktors uzraksta kādu mazu rakstiņu. Tad jūs būsit mūžam droši, ka mēs jūs... *laipni smēdamās* neapkrāpjam...

PURMALS *neveikli uzceldamies*. Kā notirpušas kājas! Nemaz nevar paiet. *Tenterē pa istabu*.

PURMALIETE *grasa Purmalam ar pirkstu*. Klaus', vecīt... Kad tas tik nav no tā saldā dzēriena!.. *Ari pati pieceļas neveikli un ļodzīdamās*.

VIKTORS. Eita nu!.. Purmals — vīrieša cilvēks. Tas jau tāds sieviešu dzēriens.

MALE *pietura Purmalu*. Tas nav nekas... Lai Viktors uzraksta — tik tā formas pēc... Tu, Andrej, vari pa to laiku izvadāt Zvaigznes kungu pa dārzu. Lai viņš apskata arī mūsu stādījumus.

VIKTORS *uzceļas no galda ar pudeli rokā*. Veikali vislabāk noslēdzami pie glāzes.

MALE *it kā pa jokam*. Un jūs, Zvaigznes kungs! Ņemat vēl krietni apvārdot mūsu jauno Dižūdri. Ceru, ka kopotiem spēkiem mums nebūs neiespējami viņu uzgriezt uz pareiza ceļa.

ZVAIGZNE. Jaunkundze, esmu stipri pārliecināts, ka mēs ar Purmala kungu būsīm drīzi jo drīzi vislabākie draugi un darba biedri.

ANDREJS. Jūsu lauksaimniecības biedrībā es iestāšos, lai gan iesākumā to negribēju darīt. Ceru tur šo to mācīties, kas man derēs lieti. Bet vai es varēšu jums ko derēt, par to ļoti šaubos.

ZVAIGZNE. Gan iestrādāsimies! Gan iestrādāsimies! *Paņem Andreju zem rokas un iziet dārzā*.

Priekšgars.

CETURTAIS CĒLIENS.

Skatuve kā trešā cēlienā. Gar sienām izsprauti zaļumi. Sestdienas pēcpusdiena.

LIZE *uzkāpusi uz krēsla, beidz pušķot istabu*.

KATE *saslauka pa grīdu izkaisītos zaļumus un klusi dzied*.

LIZE. Padod man vēl vienu zariņu. To piespraudīšu šeit.

KATE *pasniedz zariņu*.

LIZE *klausās*. Dzird, saimniece kā dzied...

KATE. Brūte... Kāzas... Tas taču ir jauki!.. *Griežas dejā.* Lize, saki, vai tu negribētu būt brūte?

LIZE. Es labāk vēlētos būt sieva.

KATE. Kamdēļ?

LIZE. Brūte nav droša, ka mīlākais neatstāj.

KATE. Vai vīrs nevar atstāt sievu?

LIZE. Tas notiek ļoti reti. Un tas ir citādi. Tas nav tāds negods.

KATE. Nē, nē! Kamdēļ lai puisis mani atstātu? Ja es viņu mīlu... Ja viņš mani mīl...

LIZE *nokāpj no krēsla.* Saimniece jau nu gan reizēm jautra, kā tāds palaists kumelš. Bet „mūsu“ jaunais saimnieks?.. Lai saka, ko grib. Tur kaut kas nava kā vajadzīgs.

KATE. Man ar' liekas — viņš nemīl saimniecei tā, kā vajadzētu... kaut kā trūkst.

LIZE. Nē, visa tā būšana! Tu dzirdēji, ko Čipus te blādiņās to vakaru, kad atnāca no mežakunga siena talka? Ko tas nozīmē?..

KATE. Ko nu uz Čipu daudz klausīties, īpaši, kad viņš iedzēries. Tad viņš pats nesajēdz, ka saplāpā. Bet zini, ko Arāju Juris man stāstīja? Andrejs bijis visu to nakti meža sapulcē. Tu zini — Juris ar' ir sociālists. Tikai lūdzama nestāsti to nevienam.

LIZE. Kāda man tur daļa?

KATE. Es tā domāju, ka saimniece tikai Andreju glābdama teica uradņikam, ka Andrejs bijis to nakti pie viņas.

LIZE. Un nu Andrejam viņa jāprec, vai grib, vai negrib... Va-dzi, tā nav slikti!..

KATE. Bet Arāju Juris ir uz Andreju dikti dusmīgs. Viņš saka, ka kamielim esot vieglāk izlīst caur adatas aci, nekā saimnieka dēlam būt par sociālistu.

LIZE *smiedamās.* Tu to Arāju Juri tagad mutē vien turi. Kas tev ar viņu ir?

KATE. Mīlā, vai lai tev saku?.. *Kaunīga.* Es ar' esmu brūte. Zini, Juris mani uzrunāja. Rudenī dzersim kāzas.

LIZE. Bet viņš ir sociālists, kā tu pati sacīji.

KATE. Kas par to? Es tagad — Saproti — visiem strādnieku cilvēkiem jāturas uz vienu roku.

LIZE *klausās.* Klusu!.. Saimnieks no pilsētas mājā. Tur viņi nāk, abi ar saimniecei.

KATE. Un mēs arī jau gatavas! *Sajem saslaucītos zaļumus priekšautā. Iesim!.. Abas aiziet.*

Andrejs un Māle ienāk no ļaužu gala.

MĀLE *ienes šķīvi ar plāceņiem un noliek uz galda; ņem no skapja traukus. Pašapzinīga un laimīga. Es tevi tā gaidīju pārbraucam.*

ANDREJS *noģērbj virsdrēbes. Kamdēl?..*

MĀLE *smej. Nu... tāpat tik... Cik tu ar' esi vientiesītis...*

ANDREJS. Es jau steidzos ar'. Bet tu man sadevi tik daudz to pērkamo. Rati pilnum pilni.

MĀLE. Kaut tikai nebūtu vēl daudz ko aizmirsis. Vai Viktors pie „unkuļa“ nebij?

ANDREJS. Nepiegāju nemaz pie Zeidēļa. Viktors esot patlaban pie Ūpesmuižas arendātoriem. Šaudot uz ezera ciemiņu pīles.

MĀLE *smej. Redz, ko es visu nedaru tev par patikšanu. Sanaidojos pat ar savu vienīgo brāli.*

ANDREJS. Gan atkal salabsat.

MĀLE. Vai tad tu gribi, lai mēs paliekam mūžīgi ienaidnieki? Salabt jau salabsim — par to nav šaubu. Tev drusku jāpiekāpjas, viņš piekāpsies... Gan mēs būsim visi tie labākie draugi, kā Zvaigzne saka. Kaut tikai viņš ierastos rīt uz mūsu kāzām.

ANDREJS. Man viena alga. Lai viņš neaiztiek mani, es neaiztikšu viņu.

MĀLE. Nē, rīt mums jāsalīgst miers.

ANDREJS *domās. Jā, rīt — padoties!.. Un tā soli pakal solim — pamazītiņām arvienu tālāk... Gausi staigā.*

MĀLE *aizstājas Andrejam ceļā. Tā, rau, ir dzīve, mīlais — liec pat visstingrāko ozolu!.. Nobučo Andreju.*

ANDREJS *atsvabinās. Esmu netīrs — noputējis. Man jāmazgājas.*

MĀLE. Te ir ūdens un ziepes. Liku meitām ienest.

ANDREJS *mazgājas.*

MĀLE *pēc britiņa. Nu, un kā iet ar jauno veikalu? Vai drīzi būs ierīkots?*

ANDREJS. Pagraba telpas jau gatavas. Tirgotava vēl jāizkrāso. Pēc dienām piecām varēsīm atvērt. *Izņem no kabatas avīzes un nosēžas pie galda. Man tomēr tā lieta lielu prieku nedara.*

MĀLE. Vai tu ar' kādreiz esi apmierināts? *Liek Andrejam plāceņus šķīst.* Ēd, kamēr vēl silti...*Nem krējumu klāt...* Jeb ja tu vēlies zafti? Te ir. *Padod no skapja ievārijumu.*

ANDREJS *skata avīzes.* Paldies, ēdišu gan. Pilsētā neēdu.

MĀLE. Kamdēļ neēdi?

ANDREJS. Negribējās... Esmu paēdis no laimes...

MĀLE *smej.* Ak tu!.. *Uzskata lūgsmi Andreju.* Tev ir salms matos. Pag, es izņemšu. *Izņem salmu un kutina ar to Andreju aiz kakla.*

ANDREJS. Cik tu esi jautra!

MĀLE. Vai man nav iemesls būt jautrai?.. Esmu laimīga. Jūtos kā 15 gadi vecs skuķēns. Es varētu ar tevi ālēties, kamēr pagurstu... Kā mazs kaķēns... kā mazs incītis ar peli.

ANDREJS. Kāds salīdzinājums!

MĀLE. Bet tu neesi tāds... kādam vajadzētu būt laimīgam brūtgānam... kāzu priekšvakarā... Nu, pasmejies!

ANDREJS. Vai tad to tā uz komandu var?..

MĀLE. Jā, jā — var!.. Tev jāvar... Nu, pasmejies! *Nem Andreju aiz auss.* Nu, smeijies, smeijies!

ANDREJS. Miļā, man sāp.

MĀLE. Ai, cik vārīgs!.. Viņam sāp!.. Nu, paij, paij! Neļauņojies! *Glauda Andreju.* Nu, skaties man acīs un pasmejies!

ANDREJS. Gribu izskatīt jaunos laikrakstus.

MĀLE. Tagad tev nav nekāda avīžu lasīšana, kad es esmu pie tevis. Nost ar politiku! *Atņem smiedamās Andrejam avīzi.* Tagad — marš! Acis uz augšu un — smeijies!

ANDREJS *uzskata Māli un negribot pasmejas.*

MĀLE *apmierināta.* Tā labi... Tagad ēdi plāceņus un paslavē mani — cepēju.

ANDREJS. Kamdēļ tu neēdi?

MĀLE. Man pietiek no tās smaržas. Tu zini, es nekad daudz neēdu, — neesmu radusi. Taisnību sakot, man nekad nav bijis vaļas tā krietni paēst. Bet vai es neesmu tomēr spīrgta? Nu paraugi man rokas, te, virs elkoņiem!.. Stingras un cietas, kā no ozola koka.

ANDREJS. Tev nācās būt vīrietim...

MĀLE. Kas tad būtu vairāk?

ANDREJS. Tu varbūt kalnus gāztu...

MĀLE. Tu, tu — esi vīrietis! *Iesēžas Andrejam klēpī.* Ar tevi kopā, es patiesi gāzīšu kalnus. Pēc desmit gadiem Diž-

ūdri vairs nebūs pazīstami, un arī Purmalus mēs apgriezīsim otrādi. Tavi vecāki tur badu nemira. Mēs pataisīsim Purmalus par zelta zemi. *Apķēras Andrejam ap kaklu.* Tu reiz sacīji, ka vienīgi proletārietim esot mērķi, ideāli, nākotne. Saki — vai man viņu nav? Ko — vai man viņu nav?

ANDREJS. Bet starp mērķiem un mērķiem ir liela starpība.. Vai tavus ideālus maz var saukt par ideāliem?

MĀLE. Protams, ka mani mērķi un ideāli nav celt gaisa pilis. Debess telpa ir liela. Tur katrs strādnieks var uzcelt sev vai marmora pili un dzīvot kā ķēniņš. Es palieku zemes virsū... Bet tu jau savu maldīšanos pilnīgi atzīsti. Zinu to. Tu tikai negribi to vēl ierādīt. *Skūpsta Andreju.* Jā, jā!.. Saki, ka esi to bērna slimību izgulējis...

ANDREJS. Esmu vesels. Esmu pilnīgi vesels.

MĀLE. Tā ir labi... Es vēl dabūšu plāceņus. *Met Andrejam rokas skūpstu un iziet laukā.*

ANDREJS *skata laikrakstu un gausi ēd.*

Aiz loga dažī īsi stabules pūtieni.

PETERITIS *piebāž no ārpuses seju pie rūts; ierauga Andreju un piedauza.*

ANDREJS *atfaisa logu.*

PETERITIS. Andžu, jūs esat vieni?

ANDREJS. Jā, Pēterīti.

PETERITIS. Man priekš jums vēstule. *Izņem no kabatas vēstuli.* No Ance...

ANDREJS *satrūkstas.* Viņa te?..

PETERITIS *nodod vēstuli.* Viņa vakar atbrauca. Šovakar Bišugravā sapulce. *Ar pašapziņu.* Es stāvēšu uz vakts un pūtišu stabuli. Ja viss būs labi, es pūtišu tā. *Pūš.* Ja draudēs kādas briesmas, es pūtišu tā. *Pūš.*

ANDREJS *izlasījis vēstuli, laiciņu domā.* Saki, ka es būšu.

PETERITIS. Bet Ance noteica — nevienam nepļāpāt ne vārdiņa. *Pieliek pirkstu pie lūpām.* Nepļāpāt ne vārdiņa!

ANDREJS. Labi, labi!.. Še tev pāris plāceņu par atnesumu. Un nu steidzies projām, ka saimniece vai tava māte tevi neierauga.

PETERITIS *paņem plāceņus un pazūd no loga.*

MĀLE *parādās aiz durvīm un ļauni smīn.*

ANDREJS *staigā smagiem soļiem pa istabu.* Viņi mani sauc par atkritēju... Es neesmu atkritējs... Ance mani sapratīs... mani atvainos... Es neesmu atkritējs...

MĀLE *ienāk ar plāceņu trauku.* Kas te bij par troksni?
ANDREJS *izlikdamies bezrūpīgs.* Te?.. Mazs strazdu-
lēns iesvilpās kokā. Attaisīju logu paklausīties.

MĀLE. Kas tas par strazdu, kušš svilpo ap Jēkabiem?
Noliek trauku uz galda. Ed vēl! Šitie ir silti.

ANDREJS. Nē, miļā, nu ir diezgan! Tu redzi — šķīvis
tukšs.

MĀLE. Vai negribi atlaisties kādu stundiņu dienas vidū.
Šorīt agri cēlies. Ej manā istabā. Šeitān tevi traucēs.

ANDREJS. Jā, tur tik skaisti ož pēc vijolitēm.

MĀLE. Glaimotājs!.. Es nelietoju nekādas smaržas.

ANDREJS. Kur lai es guļu?

MĀLE. Kā?.. Kur lai guļu?.. Gultā...

ANDREJS. Tavā gultā!.. Māle, tu mani gribi pagalam
apreibināt. *Iet uz Māles istabu.*

MĀLE. Andžu!

ANDREJS *atgriežas.* Kas ir, miļā?

MĀLE *krit Andrejam ap kaklu.* Tu neiesi šovakar! Tu
neiesi!.. Es zinu visu. Tu nedrīksti iet.

ANDREJS. Māle, tu klausies aiz durvīm!..

MĀLE. Klausos vai neklausos, tā te blakus lieta. Bet tu
nedrīksti iet uz to sapulci.

ANDREJS. Kamdēļ ne?

MĀLE. Tur būs tā bālā skuķe.

ANDREJS *piespiesti smeļ.* Viņa man nekodīs.

MĀLE. Viņa grib tevi man atņemt.

ANDREJS *ar ironiju.* Nebīsties, mums rītu kāzas...

MĀLE. Jā, rītu! Un tamdēļ tu taisni nedrīksti iet uz to
sapulci. Tev tur vairs nav ko meklēt.

ANDREJS. Man jāizskaidrojas, jānokārto vecas lietas — ar
biedriem.

MĀLE. To visu varēs citā reizē. Tagad tu piederi man,
man vienīgai. *Skūpst Andreju.* Es tevi nožņaugšu savos
apkampienos. Es tevi nelaidīšu prom ne soļa.

ANDREJS. Man jāizskaidrojas arī ar to „bālo skuķi”.
Vari man ticēt! Mēs neesam nekad viens otram ko solījuši.
Mūsu starpā pat nav bijusi runa par mīlestību, vai precību,
attiecībā uz mums pašiem. Mēs esam pilnīgi brīvi... bet ne-
gribu, ka viņa domātu par mani greizi.

MĀLE *pārtraukdama.* Ja tu viņai nekā neesi solījis, ja tu
esi pilnīgi brīvs, tad tev arī nava ko izskaidroties... Un ja

tu tomēr jūti par vajadzīgu izskaidroties, tad izdari to ar vēstuli. Raksti tu proti. Bet iet tu neiesi, ja tu negribi mani līdz nāvei apvainot un tīšām samīdīt zem kājām mūsu mīlestību un laimi.

ANDREJS. Mūsu mīlestību un laimi...

MĀLE *glauda Andreja vaigus*. Kā tev trūkst? Tūkstoši tevi apskauž... Mums ir viss. Mūsu kopdzīve būs gaišākais saules rīts — bez mākoņiem. Atkarājas tikai — tev atkratīties no tām vecām ēnām vai vismaz neļaut tām iesprausties mūsu starpā, mūsu dzīvē. Nē, tu neiesi!..

ANDREJS *mīksti*. Es tevi sāpinu...

MĀLE. Jā, tu mani ļoti sāpini. Un es neesmu to pelnījusi... Vai es neesmu mūžam laba?

ANDREJS. Tu esi stiprāka par mani... ar savu mīlestību. Kā lai es spētu tev atturēties pretī?

MĀLE *priecīga*. Tātad tu neiesi.

ANDREJS *vāji*. Es neiešu.

MĀLE. Tas ir prātīgi! To es no tevis gaidiju... Mans mīlais, mīlais Andrej!..

ANDREJS. Dod man papīru. Es rakstišu.

MĀLE. To vēlāk. Tagad ej, pagulies. Vakarā atbrauks kādi viesi — būs jārunā. Varbūt kāds atbrauc nakti vēl. Būs jāceļas saņemt. Tad jau no gulēšanas maz kas iznāks. *Jautra*. Un es gribu, lai tu rīt būtu spīrgts un brašs kā pats princis pavasarī. *Bīda Andreju uz savu istabu*.

ANDREJS. Domāju — tev derētu vairāk tā miera nekā man.

MĀLE. Ko tu uz mani skaties? Es miera nepazīstu. Man jau no dabas vajadzīgs mūžam kustēties.

ANDREJS *pazūd aiz durvīm*.

MĀLE *pēc laiciņa — stiprā naidā*. Manu mīlo cīrulīti!.. Nu tu man esi rokā!.. Jā, kamdēļ nedziedāji pa Maskavas bulvāriem? Kamdēļ skrēji šeit šurp?.. Domāji man viņu atņemt? Hahaha!.. Dižūdrū Māle neprot jokus. Nu tavai dziesmai beigas... *Iet pie durvīm uz ļaužu galu*. Andārt, dabūjat man savu vīru. Viņš tīra pagalmu.

ANDARTE *no ļaužu gala*. Tūliņ, saimniec!.. Viņš jau nāk.

MĀLE *staigā pa istabu*. Nav mana vaina, ja kāds atrod to, ko viņš meklē.

ČIPUS *ienāk*. Saimniece mani lika saukt.
MĀLE. Čipu, nu ir atkal darbs priekš jums. Varēsāt ko nopelnīt.

ČIPUS. Uz darbu neesmu skubināms.

MĀLE *izņem no skapja pudeli un glāzi*. Iedzerāt vienu šnabi.

ČIPUS *gardi smej*. Vai tas lai būtu tas darbs? To es daru labprāt. *Dzer.*

MĀLE. Lai iesilst! Lai iesilst!.. Vai pagalms notīrīts?

ČIPUS. Jā, saimniec, notīrīju līdz pašam zirgu stallim. Rāvos vienos sviedros. Jūs zināt — uz darbu neesmu skubināms.

MĀLE. Tad ir labi. Dzerāt vēl vienu šnabīti. Rīt jūs būsit par zirgu uzraugu.

ČIPUS. Jā, saimniec, es to lietu pieprotu.

MĀLE. To es zinu. Jūs arvien esat tāds izdarīgs. Tādēļ es jums arī daudz ko uzticu. Un jums tas nekad nav bijis par skādi. Vai nē?.. *Dzerāt vēl!..*

ČIPUS *dzer*. Kad tik sieva — nesaož...

MĀLE. Ko nu sieva, kad es dodu?

ČIPUS *smagi nopūšas*. Ak, jūs manu sievu nepazīstat. Tā nav sieva, tā ir velna māte... Toreiz teicās: dzīvošot ar mani tik mīļi, kā balodītis, ja es labi izdarišot. Izdariju, sakat paši, vai neizdariju, kā pienākas? Nav nekas. Tagad tapusi vēl niknāka un pūcīgāka nekā agrāk.

MĀLE *klusu*. Redz, ko es no tevis gribu... Tu teicies zinām to vietu Bišugravā, kur notiek tās slepenās sapulces.

ČIPUS *lielīgi*. Zinu. Varu jūs aizvest aizsietām acīm.

MĀLE. Šonakt būs tur atkal sapulce. Kāda ielas meita, no Maskavas atkūlusies, būs tā galvenā runātāja un vadītāja. Tad nu dabū ūradņiku un stražņikus, ielenc to bandu un saņemi viņus visus ciet.

ČIPUS. Hm!.. Ūradņiku?.. Es nezinu... Man nav vaļas. Man vēl jāiztīra vāgūzis.

MĀLE. Es samaksāšu par tavu gājumu sevišķi, — virs dienas algas.

ČIPUS. Jā, to vietu es zinu labi, to es atrastu aizsietām acīm. Bet vai ūradņiks mani klausīs... man ticēs? Varbūt arī, ka viņi mainījuši to vietu.

MĀLE. Ja tā skuķe top tur sapulcē sagūstīta, tad tu dabūsi no manis 3 rubļus.

ČIPUS. Trīs rubļus... Un šīs dienas alga man ies par pilnu?.. Visas 80 kapeikas?..

MĀLE. Jā, jā, ies par pilnu...

ČIPUS *domīgi*. Varbūt tā lieta varētu iet... Jā, tad viņa var iet. Bet jums jādod man tā nauda un nevis Andārtēi.

MĀLE. Labi, viņai nedošu.

ČIPUS. Un jūs nedrīkstat arī Andārtēi neko bilst par to naudu. Citādi viņa man to atņems atkal. Ragana, viņa man nenovīd vairs pat priekš tabakas. *Izņem tabakas maku un attaisa*. Rangat — te ir baltais āboliņš, nātru kauli, sūnas... tikai tabakas jūs velti meklēsit.

MĀLE. Labi, neteikšu... Ja tur sapulcē vairāk skuķu, tad tā ar brillēm tā īstā, tad tik grāb to cieti. Bet nav vairs ko kavēt. Ej uz muižu pie ūradņika, lai ir pie laika gatavi. Bet par visām lietām — valdi muti!.. Saproti!.. Arī jaunsaimnieks nedrīkst neko par to zināt — saproti!.. Ipaši viņš nedrīkst nekā zināt.

ČIPUS. Saimniec, vai es kādreiz neesmu valdījis muti?.. Esmu mēms kā trusis.

MĀLE *nicīgi*. Jā, esi gan mēms kā trusis! Kad iedzeri kādu šnabi vairāk, tad mēle skraida dažkārt pa mežiem...

ČIPUS. Saimniec, kā jūs varat mani tā apvainot? Es nemaz nedzeru... Tikai par brīnumu kādreiz kādu glāzīti.

MĀLE. Ja nevaldīsi muti — būs tava paša skāde. *Domās*. Vai nebūtu labāki, ka tu nemaz neietu līdz uz Bišugravu. Ka nenāk tas vēlāk Andrejam ausīs un viņam neceļas aizdomas pret mani... Nē, bet tomēr ej!.. Citādi ūradņiks viņus neatradīs. Pārgērbies, nosmērē ģīmi, ka tevi nepazīst, — paliec krūmos, ka tevi neviens neredz...

ČIPUS. Saimniec, vai es varētu dabūt rubli uz priekšu? Man būtu jānopērk bodē jauna cepure.

MĀLE. Rubli uz priekšu?.. Bet tā ka tu neej baznīckrogā!..

ČIPUS. Mans dievs, ko es tur darīšu?.. Uzaušu zābakus un taisni prom uz muižu.

MĀLE. Tad šē.

ČIPUS *paņem naudu*. Paldies, saimniec! Nopirkšu sev jaunu cepuri un tabaciņu... rīt uz kāzām. *Prom*.

MĀLE *staigā un knaiba pirkstus*. Nu, tev, cīrulīt, rīkle ciet!.. ar mani lai nejokojas... Es žēlastības nepazīstu.

PURMALS *ienāk*. Labudien, vedekle!

MĀLE *laipni*. Labdien, labdien, Purmalu tēv! *Noraugās Purmalī*. Jūs, nudien, topat ar katru dienu jaunāki. Izskatāties tagad tīri. kā 20 gadi vecs jauneklis.

PURMALS. To dara tā labā dzīve. Ne vairs kādas rūpes, ne sirdēsti. Dzīvo kā pagasta nabags no vienas serdes.

MĀLE. Kā pagasta nabags, kas tā nu par teikšanu, Purmalu tēv? Sakat labāk -- kā lielskungs... Jums arī nekad nav labi!.. Piesēžat!.. Uzkožat kādu pīrāgu vai plāceni. Andrejs te nupat ēda. Ieliešu jums šnabi. Jūs jau šnabi dzerat. *Ielej*.

PURMALS *piesēž*. Jums laba sirds, vedeklīt! Bet tomēr --

MĀLE. Kas tomēr...

PURMALS *nedroši pēc laiciņa*. Man arvienu tā liekas, it kā es būtu aplaupīts -- ar tiem Purmaljiem... *Dzeļ*.

MĀLE. Es jūs aplaupījusi!.. Andrejs jūs aplaupījis!.. Paša bērni jūs aplaupījuši!.. Nē, patiesi! Kā jums nav kauna tā runāt?..

PURMALS *drošāk*. Ar svešiem es būtu notaisījis cietu kontrakti -- cik man vajaga dabūt. Un es zinātu, kas man ir. Tagad?.. Tas nonāca tā... pats nezinu, kā... Tagad mums ar māti jādzīvo no bērnu žēlastības. Cik atmet, tas ir.

MĀLE. Jā, ko darīt, kad paši visu mūžu strādādami nava neko sastrādājuši?.. Cietu kontrakte?.. Vai tad mēs neno-taisījām cietu kontrakti?.. Varu jums to parādīt.

PURMALS. Jā, jums ir, bet man nav.

MĀLE *neklausīdamās uz Purmalu*. Jūs esat iedomājušies, ka jums nācās dabūt diez' kādas gobas, diez' kādu abtrakti. Vai tā nebij abtrakte, ka mēs samaksājām jūsu parādus? Kuņš svešs gan to būtu darījis?..

PURMALS. Bet jūs paņēmat mūsu lopus...

MĀLE *neklausīdamās uz Purmalu*. Un vai mēs jums nedodam diezgan? Jums ir brīva rūme un pārtika. Un ļaudis jūs vēl sauc pēc veca paraduma par saimniekiem. Cepešus jau nu, saprotams, jūs tur katru dienu nevarāt ēst. Bet arī mēs paēdam dažu labu reizi ļaužu ēdienu.

PURMALS *gausi un klusēdams ēd*. Kur ir Andžus?

MĀLE. Andrejs aizgāja uz lauku pie ļaudīm. Purmalu tēv, no dieva puses, nesūdzaties nu viņam vēl! Gan mēs sa-

tiksim un iztiksim... Jūs paši zināt, cik ļoti Andrejs bija tam pretim, ka mēs pieņemam Purmalus! Man bail, ka viņš mums abiem nesakurina pirti — kā nezinām kur sprukt. Viņš šodien pie nelabas omas.

PURMALS *pieceļas no galda*. Paldies, meit, par pacienāšanu. Gribēju ar Andžu parunāt par māsas daļu.

MĀLE *izbrīnījusies*. Par kādu māsas daļu!.. Vai viņa grib kādu daļu no Purmalu parādiem?..

PURMALS. Bet jūs paņēmat mūsu lopus un visu mūsu iedzīvi.

MĀLE. Tur vairāk neiznāca, pēc mūsu aprēķina, kā samaksāt jūsu parādus. Jūs gan laikam gribējāt, lai mans tēvs tos samaksā...

PURMALS. Bet Andrejs solīja māsu tā tukšā neatstāt. Viņa tikdaudz gadus Purmalos strādājusi un pūlējusies.

MĀLE. Ko Andrejs var solīt? Vai viņam kas ir?

PURMALS. Jūs arī pati solījāt...

MĀLE. Kur tas atzīmēts līgumā? Parādat!.. Solīju!.. Es varu solīt daudz ko, bet kad man neiznāk?.. Labi vēl, ka mēs varam Purmalus apstrādāt ar Dižūdru zirgiem un Dižūdru ļaudīm... citādi, nezinu... vai Andrejam nebūtu taisnība...

PURMALS. Iešu uzmeklēt Andžu. *Aiziet.*

MĀLE. Vecais nelga! Šis tikai nu vēl trūka šodien... ar savām sūdzībām. Lai Andrejs vēl jo vairāk saskābtu pret mani...

ANDREJS *iznāk no blakus istabas*. Nevaru gulēt. Man jāraksta Ancei.

MĀLE. Cik tu esi nemierīgs šodien!

ANDREJS *meklēdamies pa galda atvilktni, izņem revolveru. Cilā to*. Kāds brangs ierocis!..

MĀLE. Tēva revolverš. Liec nost! Ir lādēts... *Jokodamās*. Bērni nedrīkst ņemt rokā tādas asas lietas.

ANDREJS *noliek revolveru*. Kur kāda spalva? Nevaru spalvu atrast.

MĀLE. Mānā istabā atradīsi visu, kas tev vajadzīgs. Turpat vari arī rakstīt. Šeit nav labi, šeit mūžam kāds traucē.

ANDREJS. Kas ar tevi patlaban te runājās?

MĀLE. Nevienš. Es te dziedāju. Ai, piedod! Biju pavisam aizmirsusi, ka tu gribi aizmigt.

ANDREJS. Nē, manis dēļ dziedī. *Pazūd aiz durvīm.*

MĀLE *staigā.* Kāda man nemierīga sirds!.. Kaut būtu jau rītdiena! Un mēs jau mājā no baznīcas!

PURMALS *ienāk par jaunu.* Man teica sētā — Andžus esot istabā. Es tā gribēju viņu satikt. Meitenei ir brūtgāns gadījies, — precinieks.

MĀLE. Vai redzat, Purmalu tēv, līdz ko mēs saimniekojam Purmalos, tūlīn cita laime. Nākat, Purmalu tēv, es jūs pavadīšu. Uz ceļa izrunāsimies. Tas ir jauki, ka Annai radies precinieks. Tas man dara prieku. Un Andrejs arī būs priecīgs. Sakāt, lai viņi nebēdā. Kāzas iztaisīsim mēs. Jā gan, par kāzām lai viņi nerūpējas. Šodien Andrejs tāds saguris, viņam vajaga atpūtas. Atnākat rītu abi ar Annu. Tad izrunāsimies pamatīgi. *Izbīda laipni Purmalu dārzā un iziet pati līdz.*

ČIPUS *pabāž galvu pa durvīm no ļaužu gala — skatās; tad nāk uz priekšu. Piedzēris.* Vai man no kāda bail?... Ā, nē!.. Tad tu Čipu nepazīsti. Čipus ir runājis ar vēl lielākiem kungiem. Ā, re — tādiem!.. *Zīmē ar pirkstu gaisā.* Bet kur tad saimniece? Kur ir saimniece? *Pieiet pie galda un iekrīt krēslā; sēd sagubis.* Sieva... *Izceļ dūri.* Lai viņa tikai panāk! Es viņai rādīšu!.. *Izvelk no kabatas degvīna pudeli un dzeļ.* Sieva... sieva... trallalā! *Sīt ar dūri uz galda.* Kur saimniece? *Iebāž pudeli kabatā.*

ANDREJS *durvīs, aiztaisītu kupēru rokā.* Čipu, ko jūs tur darāt?..

ČIPUS. Es?... Neko... Es sēžu. Gaidu uz saimnieci. Man vajag trīs rubļu... Dosi man šnabi?

ANDREJS. Jūs jau tā esat dzēruši pāri par mēru.

ČIPUS *pārgudri.* Pāri par mēru?... Nē, nav iespējams!.. Prasi krodzniekam špicglāzīti, viņš tev iedos špicglāzīti, prasi ņumku, viņš tev iedos ņumku. Viņš nevar iedot pāri par mēru — tas notek zemē. Un pudelītes?... Tās jau no kroņa iemērītas. Un zēģele virsū. Ne piliens vairāk, ne piliens mazāk... Dosi man šnabi?

ANDREJS *iet pie grāmatu plaukta.* Nē!..

ČIPUS. Nē?... Kad ne, tad ne! Man pašam ir. Tu domā, ka man nav? Varu vēl tevi pacienāt. Baznīckrogā paņēmu veselu puspudeli. *Meklē pa kabatām.* Kad ar kungiem jārunā, tad jāiedzeļ — lai valoda labāki vedas. Un vai uņadņiks nav kungs?... Paņems tevi un iebāzīs krātiņā, ka vairs

saules neredzēsi. Atminies, ka tev pašam tikko tikko neizgāja plāni. *Izvelk pudeli un sniedz Andrejam. Dzer!..*

ANDREJS. Liekaties mierā — negribu.

ČIPUS. Nu, nu!.. Neiztaisies jau tik lepns! Šis dabū bagātu sievu ar mājām, un tūliņ deguns gaisā. Hahaha! Vai tu maz zini, kam tev par to jāpateicas?.. Man!.. Vienīgi man, Miguļu Čipum.

ANDREJS. To es zinu — to jūs man jau reizi teicāt.

ČIPUS. Tad nu būtu man arī pašāvis kādu piecnieku pa slepeno pusi. *Viltīgi smeļ.* Vai dosi man desmit? — es tev ko pastāstīšu... Kā tu tiki pie sievas...

ANDREJS *strupi.* Nav vajadzīgs.

ČIPUS. Kad ne, tad ne... *Žāvājas.* Man nāk miegs. Būtu jāpakrīt uz auss — jānosnaužas.

ANDREJS. Tas visprātīgāk! Ejat nogulēties.

ČIPUS *staipās.* Nebūtu man jāiet uz Bišugravu...

ANDREJS. Tev jāiet uz Bišugravu?..

ČIPUS *lielīgi.* Jā, nu kas tad ir? Tur šovakar meža sapulce. Vai es nevaru aiziet uz sapulci?

ANDREJS *uztraukts.* Saki, kā tu to dabūji zināt?

ČIPUS. Kā es to dabūju zināt?.. Nu, es to zinu. Vai tad nav diezgan?

MĀLE *ienāk.* Čipu, ko tu te dari? Kas tev te meklējams?

ČIPUS *līgsmi.* Iedzeru, saimniec!.. *Rāda pudeli.*

MĀLE *stingri.* Kas tev te vēlēja?.. Ārā!..

ČIPUS. Saimniec, jūs tūliņ tik dusmīgi — taisni kā mana sieva... Tas mans paša šnabis.

MĀLE *nicīgi.* Ak, tad tā tā cepure, ko nopirki? Neko teikt — branga... Paga' tik!.. Ieraudzīs Andārte tevi tādu...

ČIPUS. Andārte?.. Bet kad es iedzeru, tad man labāki vedas valoda. Un vai ūradņiks nav kungs?.. *Noglabā pudeli kabatā.* Ar kungiem jārunā gudri...

ANDREJS. Māle, saki, kas tev ar viņu par kopīgām darīšanām?

MĀLE. Kādas man ar viņu kopīgas darīšanas?.. Nekādas... Čipu, ej laukā! Neplāpā te mulķības...

ČIPUS. Tūliņ, saimniec!.. Bet papriekš es gribu tos trīs rubļus, citādi...

MĀLE *izceldama roku.* Klusu!.. Jeb es tev...

ANDREJS *aizstājas Čipum priekšā.* Lai viņš runā! Bērni un piedzēruši runājot taisnību.

ČIPUS. Jā, kad es nepasteidzos, sieva katreiz noņem to naudu un man netiek ne priekš makorkas. Torēiz ar tiem 25 rubļiem tāpat.

MĀLE *ņem no kabatas naudu.* Nu, še tev 3 rubļi, un laid mani mierā! *Dod Čipum naudu; tad pret Andreju.* Viņš gāja pirmīt uz bodi un lūdza no manis 3 rubļus. Es viņam nedevu, jo Andārte nevēl. Bet nu viņš plēšas atkal, un piedzēris... Došu, lai man reizi miers.

ČIPUS. Paldies, saimniec! Paldies!.. Tā ir nauda, ko sieva nezina. *Paglabā naudu.*

MĀLE. Tagad vācies laukā!..

ČIPUS. Jā, saimniec!.. *Uzceļas, pakāpj soli, domā; tad it kā pie sevis.* Bet uz Bišugravu es vairs šovakar neiešu — nevaru. Prāts gan ir gudrs, bet kājas, rau, neklausā. *Streipuļo pa istabu.* Taisnību sakot, es nezīnu, kur tā sapulce īsti notiekas... Vai ne, saimniec?..

MĀLE. Kas par Bišugravu? Kas tev tur jāmeklē?.. *Steidzas pie durvīm uz ļaužu galu.* Andārte, nākat pievākt savu vīru! Viņš ir piedzēris...

ČIPUS. Ā, kad velns nāk pa durvīm iekšā, tad visi labie gari bēg pa logu laukā. *Iet pie loga un taisās kāpt laukā.*

MĀLE. Kur nu?.. Izsītisi vēl logu. Vai durvis neredzi? *Atgrūž Čipu no loga.*

ČIPUS. Nekas!.. Varu aiziet arī pa durvīm. Bet jūs, saimniec, varētu būt pret mani laipnāka!.. Veca grezele tāda!.. Dabū caur mani tik jaunu, skaistu vīru un tad vēl mani grūsta... Kad jel man būtu samaksājusi — godīgi... Veca grezele!..

MĀLE *cērt dūsmās Čipum pliķi ģīmī.*

ČIPUS *sauņķ vaigu un streipuļo; — visai aizskarts.* Mani sist!.. Es izteikšu visu — Andžum visu... par spīti! Kamdēļ viņa mani sist?.. Grezele tāda!..

ANDREJS *paņem Čipu zem rokas.* Nāc, iesim!.. Izteic man visu droši. Es tevi pārstāšu. *Ved Čipu uz durvīm dārzā.*

MĀLE *aizstājas Andrejam ceļā.* Neej! Andrej, tu gribi klausīt, ka tev samuld no prāta izdzērušies cilvēciņi? *Andrejs atgrūž Māli pie malas un ar Čipu iziet dārzā.*

MĀLE *skrej uzбудināta pie durvīm uz ļaužu galu.* Andārtē, kur jūs paliekat? Valdat savu vīru! Viņš ir piedzēris un paliek traks. Aizbāžat viņam muti — viņš izteic visu Andrejam...

ANDĀRTE *ienāk.* Čipus izteic Andžum?... Ko tad?... *Ar ļaunu prieku.* Laj izteic! Nu, kas tad ir?... Starp pašu ļaudīm... vai tā nu liela nelaime... Bet kur viņš ir?

MĀLE *pie loga.* Viņi iet pa dārzu... Viņi apstājas zem vecās ābeles. Čipus raud.. un rāda uz mani ar dūri... Viņš stāsta... Ejat, aizbāžat viņam muti. Vai jūs nemaz vairs nedzirdat? Steidzaties! *Piespeŗ nikni kāju.*

ANDĀRTE. Jūs teicāt — viņš piedzēris... Kur viņš dabūja piedzerties?... Jūs viņam devāt?

MĀLE *izsamisusi.* Ejat pie velna!.. Tagad viss beigts!.. Andrejs zina visu!..

ANDĀRTE *izlikdamās pikta.* Tāds pagāns... Ļurboties un tad vēl nevaldīt muti. Es viņam rādišu!.. *Iziet dārzā.*

MĀLE *atiet no loga.* Tagad?... Nē, bet es nepadošos!.. Lai nāk, kas nākdams... *Pieiet pie galda un izņem no atvilktnes revolveru.* Tagad esmu gatava uz visu ko. Es neatkāpšos... Viņš ir mans. *Noglabā revolveru kabatā.*

ANDREJS *ienāk un paņem no sienas cepuri.*

MĀLE *slēpdama savu nemieru.* Andrej, kur tu iesi?

ANDREJS. Es iešu — kur man jāiet.

MĀLE. Tev nav nekur jāiet! Tev ir jāpaliek pie manis — savas sievas...

ANDREJS *rūgti smej.* Gribējāt gan mani piesiet, bet neizdevās. Vēl esmu brīvs. Ardievu! *Grib iet.*

MĀLE *aizstājas Andrejam ceļā.* Nē, mīļais, tu neesi vis vairs brīvs! Tas vēl neko nenozīmē, ka neesam savienoti altāra priekšā — mēs esam saistīti citām, vēl jo ciešākām saitēm.

ANDREJS. Mani tas nesaista... Dzīvojat veseli!..

MĀLE *draudoši.* Dzīvs tu no manis neaiziesi! Vai dzirdi?... Esmu tev jau atdevusi par daudz, lai varētu tev vēl dot svabadību, tevi atlaist no sevis...

ANDREJS. Tu man esi daudz ko devusi... Varbūt?... Bet neesmu nekā no tevis saņēmis. Visa mūsu satiksme un sakari bija uz meliem un viltu dibināti, — uz meliem un viltu no tavas puses. Tādēļ vaino sevi, ja gribi kādu vainot, un ciet pati, ja kādam jācieš. *Grib iet.*

MĀLE *apķeras Andrejam apkārt.* Es tevi nelaidīšu! Nē, es tevi nelaidīšu. Piedod! Piedod man! Es tevi mīlu, es pēc tevis alkstu, — es nevaru bez tevis dzīvot. Ja esmu grēkojusi, tad tas notikās vienīgi aiz mīlestības uz tevi... lai gūtu tevi par savu. Neesi tik ciets un nežēlīgs. Piedod man! Arī dievs piedod grēciniekiem...

ANDREJS *atsvabinās.* Jaunkundze, netērēsim velti vārdus. Jūs pazīstat mani, es pazīstu tagad jūs. Mūsu starpā nekā kopīga vairs nevar būt un arī nebūs. Vai tas labi, vai slikti — mūsu ceļi ir šķirti. Un nava, kas viņus varētu atkal savienot.

MĀLE *izsamisusi.* Andrej, Andrej! Stāvi! Klausies!.. Vēl pēdējo reizi es kliežu tev ausīs: „Neej!“. Vai tu nedzirdi, ka manī runā ārprāts. Jeb tu pats esi palicis bez prāta, ka nevari to saprast. Dzīvi mēs viens no otra nešķirsimies. *Aizstājas atkal Andrejam ceļā.* Neej!..

ANDREJS *sapīcis.* Laižat mani! Ne man vaļas, ne patikšanas ar jums te tenkāt. *Atstumj Māli pie malas.*

MĀLE *kā ārprātīga — ieķeras Andrejā un rauga to atturēt.* Paliec. Paliec! Mīlais — neej! Mīlais...

ANDREJS *algriežas pret Māli — saskaities.* Es jūs —

MĀLE. Sit mani! Sit! Bet paliec! *Raugās ar kaislu padevību Andrejam acīs.*

ANDREJS *paņem Māli pie kamiešiem, aiznes kā bērnu pie galda un nosēdina krēslā.* Pavēloši. Sēžat rāmi! Iet uz durvīm.

MĀLE *sēd brīdi kā hipnotizēta — nedzīvām acīm, tad uzlec, izrauj revolveru un, aizsteigusies Andrejam priekšā, izšauj uz viņu.*

ANDREJS *saļimst.*

MĀLE *skatās brīdi Andrejā, tad nosviež revolveru viņam blakus.* Skatās apkārt. Neviena neredzēja!.. Tad labi!.. Iet pie durvīm uz ļaužu galu un sauc. Andārte!.. Ļaudis!.. Mans dievs! Andrejs nošāvās! *Izsteidzas ārā.* Andrejs nošāvās...

Priekškars.

Beigas.